

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**KAYNAŞTIRMA SINIFLARINDA ÖĞRENİM GÖREN NORMAL
GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ETKİNLİK TERCİHLERİ
İLE VELİLERİNİN KAYNAŞTIRMAYA YÖNELİK TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmet CAN

**Lefkoşa
Ocak, 2019**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**KAYNAŞTIRMA SINIFLARINDA ÖĞRENİM GÖREN NORMAL
GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ETKİNLİK TERCİHLERİ
İLE VELİLERİNİN KAYNAŞTIRMAYA YÖNELİK TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

İsmet CAN

**Lefkoşa
Ocak, 2019**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İsmet CAN' ın “Kaynaştırma Sınıflarında Öğrenim Gören Normal Gelişim Gösteren Çocukların Etkinlik Tercihleri İle Velilerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli tezi Ocak 2019 tarihinde jürimiz tarafından Özel Eğitim Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Başkan	: Doç. Dr. Murat TEZER	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Başak BAĞLAMA	
Üye (Danışman)	:Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK	

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

....../....../2019

Prof. Dr. Fahriye ALTINAY AKSAL
Enstitü Müdürü

JURİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Hazırlamış olduğum yüksek lisans tezimde, projelendirilmesinden sonuçlanmasına kadarki süreçte her türlü bilimsel ve akademik kurallara itina ile uyduğumu, tezimde yer alan tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, bilimsel yazım kurallarına uygun şekilde hazırladığım bu çalışmamda dolaylı veya doğrudan yaptığım her türlü alıntıyı kaynakçada gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden ibaret olduğunu taahhüt ederim.

İsmet CAN

ÖNSÖZ

Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, yüksek lisans programının gereği olarak hazırlanan bu araştırmanın amacı, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarının incelenmesidir.

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sırasıyla problem durumu, araştırmanın amacı, alt amacı, önemi, sınırlıkları, tanımlar ve kısaltmalar sunulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde kavramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar yer almıştır. Üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde bulgular sunulmuş, beşinci bölümde bulgular bağlamında ulaşılan sonuçlar tartışılıp yorumlanmıştır. Altıncı bölümde ise araştırmanın sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmanın planlanmasında, uygulanmasında ve yürütülmesinde değerli bilgileri ile bu yolda bana ışık tutan, destekleyen, güdüleyen ve yapıcı eleştirileriyle araştırmanın daha nitelikli olmasında büyük emeği olan danışmanım Sayın Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca hayatımın her evresinde olduğu gibi benim bu günlere gelmemde büyük emeği olan, beni yetiştirip bu günlere gelmemi sağlayan çok değerli annem Naime Can ve her zaman desteklerini esirgemeyen biricik eşim Elif Can'a minnetlerimi sunarım. Bu zorlu süreçte desteklerini her zaman yanımda hissettiğim, ve Ailem'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İSMET CAN

ÖZET

KAYNAŞTIRMA SINIFLARINDA ÖĞRENİM GÖREN NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ETKİNLİK TERCİHLERİ İLE VELİLERİNİN KAYNAŞTIRMAYA YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

CAN, İsmet

Yüksek Lisans, Özel Eğitim Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK
Ocak 2019, 77 sayfa

Bu araştırma kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin özel gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarını belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Ayrıca kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri ve kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların etkinlik tercihleri ile ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasındaki ilişki belirlenmiştir. Betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak desenlenen araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mardin ilinin Kızıltepe İlçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullardaki hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerin kaynaştırıldığı sınıflarda eğitim gören normal gelişim gösteren 600 öğrenci ve bu öğrencilerin 600 velisi oluşturmaktadır.

Araştırmada basit seçkisiz örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise Mardin ilinin Kızıltepe İlçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullardaki hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerin kaynaştırıldığı sınıflarda eğitim gören normal gelişim 240 öğrenci ve bu öğrencilerin 240 velisi oluşturmaktadır. Araştırma evrenini tamamına ulaşılması zaman, maliyet ve kontrol bakımından güç olacağından dolayı araştırmada çalışma evrenini temsil edecek şekilde örneklem seçmek için basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evreninde 570 öğrenci bulunmakta olup, %95 güven düzeyi ve %5 örnekleme hatası ile 230 öğrenci ile görüşülmesi yeterli olup, araştırmada 240 öğrenci ve velisi ile görüşülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Araştırmanın verileri, “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği”, “Etkinlik Tercih Formu” ve

ailelerin kaynaştırmaya yönelik tutumunu ölçmek için “Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel çözümlemeleri SPSS 24 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin homojenlik sınaması için ön analiz yapılmıştır. Öğrencilerin etkinlik tercihleri ve velilerinin tutumları ortalama ve standart sapma ile açıklanmıştır. Bağımsız değişkenler arasında dağılımın normal olması durumundan dolayı iki ölçek arasındaki ilişki düzeyini belirlemek için Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencilerini kendi evlerine davet etme, birlikte kayak yapma, sınıfta yan yana oturma ya da birlikte çalışmak, birlikte oynamak , TV izlemek, bisiklete binmek, piknik yapmak, yemek yemek ya da sinemaya gitmek gibi etkinlikleri birlikte yapmaktan hoşlanmaktadırlar.

Araştırma bulguları göstermiştir ki, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları orta düzeydedir.

Öğrencilerin etkinlik tercihleri ile velilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu da öğrenciler ile ailelerin özel gereksinimli bireyler konusunda paralel düşündüklerini ve aile tutumlarının öğrencilerin görüşlerini ya da öğrenci düşüncelerinin ailelerin tutumlarını etkileyebileceğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Tutum, Aile, Normal Gelişim Gösteren Öğrenci, Etkinlik tercihi

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN EVENTS OF CHILDREN SHOWING NORMAL DEVELOPMENT AND THE ATTITUDES OF THE PARENTS OF THE PARENTS CONDUCTED IN THE GRADING CLASSES

İsmet CAN

Master, Department of Special Education Teaching

Supervisor: Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

January 2019, 77 pages

The aim of this study was to determine the attitudes of children and their families with normal development in inclusion classes to special education students. In addition, the relationship between the special education requirement inclusion students and the activity preferences of the children with normal development in inclusion classes and the activity preferences of the children with normal development in inclusion classes and the attitudes of their parents towards the special education requirement inclusion students was determined. In the 2018-2019 academic year, the universality of the research, which was patterned using the relational survey model, is 600 students and 600 parents of these students, who were educated in the elementary schools affiliated to the Ministry of National Education Department of Primary Education in Kızıltepe District of Mardin province. In the research, unselected sampling method was preferred. The sample of the research is the normal development of 240 students and 240 parents of these students who are educated in the classrooms where mild and moderate mental disabilities are combined in the secondary schools in Kızıltepe District of Mardin province, Department of Ministry of National Education. A simple random sampling method was used to select a sample to represent the working universe in the study, as it would be difficult to reach the entire research universe in terms of time, cost and control.

There are 570 students in the research universe. It is sufficient to discuss with 230 students with 95 %confidence level and 5% sampling errors and 240 students and their parents were interviewed in the study. The data of the study were used as the “scale of opinions on inclusion”, the “event preference form” developed by Siperstein (1980)and adapted to Turkish by çifci (1997), and the “attitude scale” developed by özbaba (2000) to measure the attitudes of families towards inclusion. Statistical

analysis of data was analyzed using SPSS 24 Package program. Preliminary analysis was performed for homogeneity testing of data. Students ' activity preferences and attitudes of parents are explained by mean and standard deviation. Pearson correlation test was used to determine the relationship between the two scales because of the normal distribution of independent variables. As a result of the research, children with normal development enjoy all the activities imaginable such as inviting their students to their homes, skiing together, sitting in the classroom or working together, watching TV , cycling, picnicking, eating or swimming. The attitudes of the parents of the children with normal development in inclusion classes towards the students with special education needs are moderate.

It was observed that there was a positive correlation between the activity preferences of the students and the attitudes of their parents towards special education needs inclusion students. This shows that students and families think in parallel about individuals with special needs, and that family attitudes can affect the students 'views or the attitudes of the students' thoughts towards the families.

Keywords: Inclusion Education, attitude, Family, normal development student, activity preference

İÇİNDEKİLER

JURİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	8
1.3. Araştırmanın Önemi	9
1.4. Sınırlıklar	9
1.5. Tanımlar.....	11
1.6. Kısaltmalar	12

BÖLÜM II

KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Özel Eğitim ve Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler.....	13
2.1.1. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler ve Velilerinin Karşılaştığı Sorunlar.....	15
2.1.2. Bazı Ülkelerde Özel Eğitim	17
2.2. Kaynaştırma Eğitimi.....	18
2.2.1. Kaynaştırma Uygulamasının Yasal Dayanakları.....	19
2.2.2. Kaynaştırma Eğitiminin Yararları	20
2.2.2.1. Özel Gereksinimli Bireye Yararları	20
2.2.2.2. Kaynaştırmanın Normal Öğrencilere Yararları	22
2.2.2.3. Anne-Babalara Yararları	23
2.3. Kaynaştırma Destek Eğitim Hizmetleri.....	23
2.4. Başarılı Bir Kaynaştırma İçin Yapılması Gerekenler	25
2.5. Tutum.....	27

2.5.1. Tutum Kavramı ve Özellikleri	27
2.5.2. Tutumu Oluşturan Öğeler	29
2.5.3 Özel Gereksinimli Bireye Yönelik Tutumlar	29
2.5.4. Öğretmen Tutumları.....	29
2.5.5. Akran Tutumları.....	30
2.6. İlgili Araştırmalar	31

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	38
3.2. Evren ve Örneklem.....	38
3.3. Veri Toplama Araçları	39
3.3.1 Tutum Ölçeği	39
3.3.2 Etkinlik Tercih Formu (Activity Preference Scale)	40
3.4. Verilerin Toplanması	41
3.5. Verilerin Analizi	41

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bulgular.....	42
---------------	----

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Tartışma ve Yorum	49
-------------------------	----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	54
6.2. Öneriler	57
KAYNAKLAR.....	59
EKLER.....	71

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri	38
Tablo 2. İlkokul Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Tutumları.....	40
Tablo 3. Öğrencilerin Etkinlik Tercihleri İle Velilerinin Özel Eğitim Gereksinimli Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki.....	44

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yapılan bu araştırmanın ilk bölümünde problem durumu, amaç, önem, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir. Bunun yanında araştırma kapsamına alınan bazı kavramların kısaltmalarına yer verilecektir.

1.1. Problem Durumu

Yeryüzünde yaşayan her toplum birbirlerinden değişik özelliklerdeki kişilerden oluşmakta olup, değişikliklere yol açan bu kişisel özellikler, bazı kişilerin hayatında ve eğitiminde bazı özel önlemler almayı akla gerektirmektedir. Toplumda kendi kendine yaşam sürdürebilmek için bazı özel önlemlere ve desteğe gereksinim duyan kişilere özel gereksinimli kişi denilebilir. Diğer bir ifadeyle özel gereksinimli birey, gelişimi normalden farklı olan birey olarak söylenebilir (Baykoç Dönmez, 2010).

Eripek (2002) özel gereksinimli bir kişiyi, gelişim düzeyi normalin altında ya da üstünde olan, özel bir eğitim haricinde normal eğitim ortamlarında pek fayda sağlayamayan kişiler olarak söyleyebiliriz. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (ÖEHY) ise özel gereksinimli birey “özel eğitime ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanabilmekte, özel eğitime ihtiyacı olan kişi ise; değişik nedenlere bağlı olarak kişisel özellikleri, gelişim özellikleri ve eğitim becerilerindeki yeterlilikleri açısından akranlarından belirli bir farklılık gösteren kişi olarak da ifade edilebilir (MEB, 2019). Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerde bulunan özel gereksinim durumu, beraberinde de birçok yetersizlik çeşidini de akla getirmektedir. Bu tipteki yetersizlik biçimleri, özel eğitim ve/veya destek eğitime gereksinim duyma düzeyi, görülme sıklıkları gibi çeşitli ölçütler temel alınarak farklı biçimlerde gruplanabilmektedir.

Bireyin bir çevreye aktif katılımını engelleyebilecek bir sürü engel biçimi vardır. Küçük yaşta çocuklar aşağıda belirtilenlerle ilgili olarak zorluk yaşayabilirler. Bunlar; Görme, İşitme, Kavrama (anlama), Hareket (hareketlilik), İletişim kurma, Duygularını yönetme, Sosyal ilişkiler veya Akıl sağlığı olarak karşımıza gelmektedir (Sammon, 2018).

Bu tip zorlukların ise çocuğun yeteneklerini etkileyebileceği literatürde yer almaktadır. İletişim kurmak bağlamında kelimeler kullanma, Açık ifadeler kullanarak konuşma ve anlaşılma, Basit tarzdaki yönleri anlama, Oturup kalkma, sürünme veya emeklme, yürüme, Cisimleri tutma veya yerini değiştirme ya da Tuvalet kullanımı, giyinme ya da uygun şekilde beslenme bunlardan bazılarıdır (Sammon, 2018).

Ebeveynler, insan neslinin devamını sağlayan toplumun en küçük yapısını oluşturmaktadır. Ebeveynlerin çocuk sahibi olmaya karar vermesi, önemli bir dönüm noktası olup birçok değişikliği ve yeniliği beraberinde getirmektedir (Cavkaytar, Ardıç, Özbey, Sönmez, Özdemir ve Aksoy, 2012). Bu yeniliklerin yanında ebeveynler, çocukların sağlıklı düşünüp karar veren, sorgulayan, araştıran, özgüvenli (Şişman 2000) ve topluma uyum sağlamayabilen bireyler olabilmelerinde oldukça önemli rol oynarlar (Ereş, 2009). Ebeveynler her zaman dünyaya gelecek çocuğun normal gelişim göstermesini beklemekte ve hiçbir zaman özel gereksinimli bir çocuğa sahip olabileceklerini düşünmemektedirler (Yıldırım ve Arslan, 2008; Aral ve Gürsoy, 2009; Bozdoğan, 2011). Ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğa sahip oldukları gerçeğini kabul etmeleri, çocuğun yetersizlik düzeyi ve derecesi ne olursa olsun hayatlarını bu gerçekle yeniden düzenlemeleri zaman almaktadır (Cavkaytar, Batu ve Beklan, 2007). Bu süreç içerisinde karşılaştıkları zorlu durumlara vermiş oldukları tepkiler ise başta şok, hayal kırıklığı, inkar, suçluluk olmasının yanı sıra psikolojik, duygusal problemler de yaşayabilmektedirler (Aral ve Gürsoy, 2009). Bunun yanında anne-babalık rollerinde kişisel ve iş yaşamlarında değişimler yaşayabilmektedirler (Pelchat, Lefebvre ve Perault, 2003).

Ataman (2005) özel gereksinim türlerini görülme sıklığı fazla ve az olanlar olarak iki grupta ele almıştır. Görülme sıklığı fazla olan özel gereksinim türleri: zihinsel yetersizlik, öğrenme güçlüğü, iletişim bozukluğu, davranış problemi, üstün yetenekli ve risk altında olma durumunu kapsamaktadır. Görülme sıklığı az olan özel gereksinim türleri ise işitme, görme, ortopedik yetersizliği, süregen hastalığı, otizm spektrum bozukluğu ve çoklu yetersizliği kapsamaktadır (Ataman, 2005).

Ataman (2005) Otizm Spektrum Bozukluğunu görülme sıklığı az olan özel gereksinim türleri içinde ele almasına rağmen günümüzde otizm spektrum bozukluğundan etkilenen bireylerin sayısı azımsanmayacak derece artmıştır. Hastalıkları önleme ve müdahale merkezlerinin (Centers For Disease Control And

Prevention [CDC])’nin Otizm ve Gelişimsel Yetersizliği İzleme (ADDM) tahminlerine göre Otizm Spektrum Bozukluğunun görülme oranı 1/68 olduğu belirtilmektedir (Barney ve diğ., 2016).

Özel gereksinimli bireye ilişkin etmenler arasında; engelin görünebilirliği, özel gereksinimli bireyin akademik başarısı, davranışları ve sosyal becerileri sayılmaktadır. Kaynaştırma sınıflarında yer alan özel gereksinimli bireylerin fiziksel özellikleri, kullandıkları bir takım araçlar ve akademik becerileri gibi bazı farklılıkları onların sınıf öğretmeni ya da sınıftaki diğer akranları tarafından farklı algılanmasına yol açabilmekte, farklılıklar ve buna dayalı olarak oluşan önyargılar sosyal kabulün düşük olmasına sebep olabilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Özel gereksinimli bireyler çoğunlukla akranlarından daha fazla öğretimsel uyarlamalara gerek duyabilmekte, normal eğitim sınıflarında bu değişiklikler genellikle yapılamadığı için, özel gereksinimli bireylerin özellikle akademik derslerdeki başarılarının düşük olmasına neden olabilmektedir. Sınıf içerisinde akranlarından daha düşük başarı gösteren özel gereksinimli bireyler bunun sonucu olarak çekingen davranabilmekte, arkadaşlarından uzak durabilmekte veya reddedilebilmektedirler (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Özel gereksinimli bireyler çeşitli nedenlerle ya da bazen engellerine bağlı olarak akranlarından daha fazla problem davranış gösterebilmektedirler. Bu davranışların özellikle sınıf öğretmeni tarafından engel nedeniyle ortaya çıktığının düşünülmesi, önyargılara, kabul etmemeye ve uzak durmaya sebep olabilmektedir. Özel gereksinimli bireyler akademik becerilere de önkoşul olan sosyal becerilerde de akranlarına göre gecikmeler gösterebilmekte, bu yetersizlikler problem davranışlarla birleşerek sosyal kabulün düşük olmasına sebep olabilmektedir. Sosyal kabulün düşük olması sonucu akran etkileşimi azalarak sosyal becerilerin edinimi de zorlaşmaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Kaynaştırma yapılacak eğitim ortamlarının yetersiz oluşu nedeniyle bu bireylerin özel eğitim hizmetlerinden fayda sağlamaları için normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada bulunmuş oldukları ortamlardır (MEB, 2008). Kaynaştırma uygulamaları tam zamanlı kaynaştırma, yarı zamanlı kaynaştırma ve tersine kaynaştırma olarak üç biçimde yapılabilmektedir. Kaynaştırma uygulamalarıyla

yapılan eğitim etkinliklerinin büyük bir çoğunluğu tam zamanlı olarak yapılmaktadır (MEB, 2012).

Özel eğitim destek hizmetlerinin sağlanamadığı durumlarda yapılan kaynaştırma ise, özel gereksinimli bireyin sadece normal eğitim sınıfına yerleştirilmesinden ibarettir. Fakat, gerektiği taktirde özel gereksinimli öğrenciye ve/veya sınıf öğretmenine gerekli destek sağlanması halinde kaynaştırma uygulaması gerçekleştirilirse, kaynaştırmanın tam anlamında uygulanmış olduğu söylenebilir (Batu, 2000).

Yukarıda yazılan tanımlara bakıldığında kaynaştırma uygulamalarının etkili olabilmesi için destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması gerek ve yeter koşuldur. Bu nedenle kaynaştırma, özel eğitime gereksinimi olan öğrencinin bir sınıfa yerleştirilmesinden ibaret olamaz. Kaynaştırma, doğru ve amacına uygun bir şekilde yapılması halinde, gerekli hizmetlerin de sağlanmasıyla özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin gereksinimlerinin karşılandığı eğitim aktiviteleridir.

Kaynaştırma sınıflarındaki normal gelişim gösteren öğrenciler kaynaştırma aktiviteleriyle birlikte öğrenciler arasında var olan farklılıklara yönelik olarak daha hoşgörülü olmayı öğrenirler ve işbirliği ile yardımlaşma yeteneklerini de artırmış olurlar (Kırcaali – İftar, 2012). Bunun yanında liderlik, model olma ve sorumluluk duygularının gelişmesi ile birlikte sahip oldukları yetersizlikleri görüp bunları giderme davranışları sergileme yeteneklerini de kazanmış olurlar (Atkın, 2013).

Kaynaştırma aktiviteleri içerisinde bulunan normal gelişim gösteren öğrencilerin velilerinde ve yakın aile çevrelerinde özel gereksinim gerektiren bireylerle alakalı bir yaşantıları yoksa, kaynaştırma ortamına dahil edilmeleriyle birlikte bundan sonraki hayatlarında birçok ortamda karşılaşmaları muhtemel özel gereksinimli çocukları daha önceden tanıma ve kendilerini daha iyi anlama şansı bulabileceklerdir (Wolfensberger, 1982, Akt; Eripek, 1986). Özel gereksinimli öğrencilerin velileri kaynaştırma uygulamalarıyla birlikte çocukları üzerinde daha uygun bir beklenti içinde olmayı, okula bakış açılarını değiştirme, aile içi çatışma durumlarını daha az yaşamaya ve çocuklarına yardım gereksinimi olması halinde nasıl yardım edecekleri konularında yeni yöntemler öğrenmeye başlarlar (Atkın, 2013).

Kaynaştırma aktivitelerinin yapılmasıyla, kaynaştırma konusunda olumlu tutum geliştirme yönünden ve daha gerçekçi beklentiler içinde olma yönünden, sosyal etkileşimi arttırması bağlamında, bütün öğrencilere yararlı olabilmek için ek eğitim alma bakımından, farklı özelliklerdeki çocuklara yardımcı olma bağlamından dolayı mutlu olma, farklı bilim alanlarından uzmanlarla iş birliği yoluna giderek yeni ilişkiler geliştirme konusunda sınıf öğretmenlerine yardımcı olabilmektedir (Bailey ve Winton 1987, Akt.: Turhan, 2007). Bunun yanında, kaynaştırma aktiviteleri sınıf öğretmenlerine, sınıf ortamı ve öğretim programı konularında, sınıflarındaki öğrencilerin ihtiyaç düzeylerine göre düzenleme becerisi kazandırırken, sınıf öğretmenlerinin diğer meslektaşlarıyla iletişim ve işbirliği kurma becerilerini geliştirdiği bilinmektedir (Salend, 2001).

Eğitim sistemi içerisinde de normal gelişim gösteren öğrencilerin yanı sıra pek çok bakımdan farklılıklara sahip bireyler de bulunmaktadır. Okul ortamında, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların bazıları normal eğitim ortamlarından yararlanmada herhangi bir engel oluşturmayabilir. Ancak, öğrencilerin görme, işitme, öğrenme vb. alanlardaki yetersizlikleri normal eğitim ortamlarından yararlanmalarına engel olabilmektedir (Eripek, 1992). Normal eğitim ortamlarından yararlanamayacak kadar yetersizlikten etkilenen özel gereksinimli öğrenciler için farklı eğitsel düzenlemelere gereksinim duyulmaktadır.

Kaynaştırmanın en önemli amaçlarında birisi olarak, özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla etkileşimde bulunması ve onlar tarafından sosyal kabul görmesi bakımından normal gelişim gösteren akranların, sınıflarına bir kaynaştırma öğrencisi katılacağı düşüncesine hazırlıklı olması önemlidir. Özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranlar ile karşılaşmaları anında çoğunlukla onların farklılıkları konularında başlangıçta normal gelişim gösteren bireyler net bilgilere sahip olamaktadırlar. Engel türleriyle ilgili bilgi eksikleri konusunda öğrencilerin ne yapması gerektiği, özel gereksinimli akranlarına yaklaşma şekillerini bilememeleri nedeniyle onlardan uzak durmalarına sebep olabilir. Kaynaştırmaya hazırlık aktiviteleri yapılmadan önce gerçekleştirilen kaynaştırma uygulamalarında birçok öğrenci bu durumlarla karşı karşıya kalabilmekte, reddedilme durumuyla baş başa kalabilmekte, sınıf öğretmeni bu öğrencinin sosyal kabulü için yapılması gerekenlerin farkına varamamakla beraber farkında olmadan öğretmen de kaynaştırma öğrencisini dolayısıyla reddedebilmektedir (Batu, 2008).

Kaynaştırma uygulamalarında temel amaç, özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile sosyal etkileşimde bulunması ve sosyal kabul görmesi olduğundan kaynaştırma sınıflarında sosyal kabulü arttırıcı çalışmaların yapılması önemli bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, sınıf öğretmenin sınıfı gelecek kaynaştırma öğrencisi ile ilgili bilgi sahibi olması ve diğer öğrencileri bu konuda bilgilendirmesi sosyal etkileşimin sağlanması açısından önemlidir.

Kaynaştırma öğrencisi gününün büyük bir kısmını sınıf öğretmeni ve normal akranlarıyla geçirmektedir. Bu nedenle, kaynaştırma uygulamaları sürecinde sınıf öğretmeni, normal akranlar ve kaynaştırma öğrencisi saç ayağının en önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, hem kaynaştırma sınıfı öğretmenine hem de kaynaştırma sınıfında bulunan normal akranlara, ekipte yer alan diğer üyelere kıyasla çok daha fazla sorumluluk düşmektedir.

Tutum, tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir. Tutumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç ögesi bulunmaktadır. Bir tutumun gücü bu üç ögenin toplamıdır. Bu nedenle tüm tutumlar öğeleri ve güçleri bakımından farklılıklar gösterir. Genellikle yerleşmiş güçlü tutumların gücü ve öğeleri de yüksektir. Tutum ne kadar güçlü ise değiştirmekte o kadar zordur (Smith, 1968 Akt. Kağıtçıbaşı, 1985).

Aral ve Dikici (1998), farklı sosyoekonomik düzeyden, ilkokul dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden 120 öğrenci ile yaptıkları çalışmada normal gelişim gösteren akranların özel gereksinimli bireyler hakkındaki tutum ve görüşlerini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, normal gelişim gösteren akranların, özel gereksinimli bireylerle arkadaşlık yapma ve onlarla oynama konusundaki tutumlarının genellikle olumlu olduğunu; ancak daha çok acıma duygusunun ön plana çıktığını ve özrün arkadaşlık yapma ve oyun oynamada engel olarak görülebildiğini ortaya koymuştur.

Ercan (2001), kaynaştırılmış ortamda normal gelişim gösteren 8-11 yaşları arasındaki çocukların öğrenme güçlüğü olan akranlarına karşı tutumlarını incelemiştir. Araştırmada 2., 3., 4. ve 5. sınıflara devam eden 1015 öğrenciye “Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuğa Yönelik Akran Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Sonuçlar, kız çocukların öğrenme güçlüğü olan akranlarına karşı tutumlarının erkek çocukların tutumlarına göre daha olumlu olduğunu ve yaşla birlikte tutumlarda olumsuz yönde bir değişim olduğunu göstermiştir. Şahbaz (2004), kaynaştırma sınıflarına devam eden zihinsel

engelli öğrencilerin akranları tarafından sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, beş farklı ilköğretim okulunda kaynaştırma uygulaması yapılmakta olan 12 öğrenciye yönelik normal gelişim gösteren akranlarının tutumlarını incelemiştir. “Kimdir Bu ?” ve “Sosyometri” teknikleri kullanılarak elde edilen veriler kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü beş okulda da zihinsel engelli öğrencilerin normal akranları tarafından çoğunlukla tercih edilmediğini ve dışlandığını ortaya koymuştur. Ayrıca, normal akranların, zihin engelli bireyleri tembel, ders dinlemeyen, derste arkadaşlarını rahatsız eden öğrenciler olarak algıladıklarını ve onlarla oyunlarda eş olmak ve birlikte ders çalışmak istemediklerini göstermiştir.

Turhan (2007), kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Araştırma bulguları, normal gelişim gösteren akranların çoğunun kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıklarını; kaynaştırma öğrencilerinin problem davranışlar gösteren, dersin akışını bozan, sınıfın başarı ortalamasını düşüren öğrenciler olarak nitelendirildiklerini göstermiştir. Ayrıca, normal gelişim gösteren akranların çözüm olarak kaynaştırma öğrencilerinin ayrı okullarda eğitim almasını istedikleri araştırmadan elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

Öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini ve tutumunu etkileyen değişik türlerde etmenler bulunmaktadır. Bu etmenlerden bazıları sınıftaki öğrencilerin sayılarının gerektiğinden fazla olması, kaynak odaların yetersiz oluşu (Vaughn, Schumm, Jallad, Slusher ve Saumeel, 1996) okulun ve özel gereksinimli bireylerin özellikleri (Soodak, Podell ve Lehman, 1988) öğretmenlerin kaynaştırma konusundaki yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olamamaları (Brad Shaw ve Mundia, 2006) olarak sıralanabilir.

Kaynaştırma programlarının en önemli elemanlarında birisi de normal gelişim gösteren çocuklardır. Bazı araştırma sonuçları, normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli akranlarına olumlu yaklaştıklarını belirtirken, çoğu araştırma sonuçların da ise bunun tersi savunularak, olumsuz tutumlardan söz edilmekte, olumsuz tutumların da özel gereksinimli öğrencilerin sosyal reddine yol açtığı belirtilmektedir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin, özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz tutumları, özel gereksinimli öğrencinin başarısını, sosyal ve duygusal

uyumunu, sınıf içi davranışlarını, okula ve kendilerine yönelik tutumlarını etkilemektedir (Salend 1998; Akt. Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Çocukların tutumları 3-4 yaşlarında şekillenmeye başlamaktadır. Anne babaların çocuk yetiştirme sürecindeki etkileri, özel gereksinimli bireylerle deneyimlerinin olup olmaması, çocukların özel gereksinimli bireye yönelik tutumlarını etkilemekte, gazete, televizyon, radyo ve filmler, bu tutumun şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu faktörlere bağlı olarak küçük çocuklar okula başlarken, kendilerinden farklı olanlara karşı yanlış bilgi ve algılarla, tutumlara sahip olabilirler. Ancak bu tutumlar sürekli olarak değişmekte, bireyin yeni deneyimlerinin olması ve özel gereksinimli bireyler hakkında yeni bilgiler edinmesi ile tutumlar olumludan olumsuz ya da olumsuzdan olumluya değişebilmektedir (Gotlieb, Corman ve Curci, 1984 Akt. Sucuoğlu, 2006).

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları alan yazında yer almaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşayan özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin ve kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların tutumlarının incelenmesine yönelik araştırmanın bulunmamasından dolayı böyle bir araştırmanın yapılmasına gereksinim yaratmıştır. Ayrıca, normal gelişim gösteren çocukların, öğrenme güçlüğü olan akranlarına karşı tutumlarını inceleyen araştırmalarda, çocukların engelli yaşlılarına yönelik tutumlarının, onlar için önemli olan anne-babaların tutumlarıyla birlikte ele alınıp değerlendirilmesi son derece önemlidir. Bundan dolayı, bu araştırmanın problem cümlesi “Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları nasıldır?” şeklindedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarını belirlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- a) Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri nasıldır?

b) Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları nasıldır?

c) Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların etkinlik tercihleri ile ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Kaynaştırma programlarının en önemli öğelerinden birisi de normal gelişim gösteren çocuklardır. Bazı araştırma sonuçları, normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli akranlarına olumlu yaklaşıtlarını belirtirken, çoğu araştırma sonuçlarında ise bunun tersi savunularak, olumsuz tutumlardan söz edilmekte, olumsuz tutumların da özel gereksinimli öğrencilerin sosyal reddine yol açtığı belirtilmektedir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin, özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz tutumları, özel gereksinimli öğrencinin başarısını, sosyal ve duygusal uyumunu, sınıf içi davranışlarını, okula ve kendilerine yönelik tutumlarını etkilemektedir (Salend 1998; Akt. Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Aile, kaynaştırma eğitiminde öğretmenin en büyük yardımcısıdır. Aile, kaynaştırmanın yararına inanmıyorsa, öğretmenin aileyi yardımcı olarak kullanma olasılığı düşecek, bu da doğrudan kaynaştırma eğitiminin başarısını düşürecektir (Ünal, 2010). Bu nedenle, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik yapmaları, bunu yaparken ailerin onları motive ederek kendilerine destek vermeleri, kendilerini bu konuda cesaretlendirecektir.

Ayrıca, kaynaştırma konusunda ebeveynlerin ve normal gelişim gösteren çocukların tutumlarının incelenip belirlenmesi, kaynaştırma eğitimlerinin planlanması, uygulanması ve dolayısı ile uygulamanın başarısının artırılması yönündne kaynaştırma çalışmalarının yönlendirilmesinde yararlı olacağından böyle bir çalışmanın Türkiye Cumhuriyeti'nde de yapılması son derece önem arz etmektedir.

1.4. Sınırlıklar

Bu araştırma aşağıda verilen sınırlılıklar içerisinde yürütülmüştür.

- Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de Mardin ilinin Kızıltepe İlçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarla sınırlıdır.

- Bu araştırmadan elde edilen bulgular, kaynaştırma sınıfındaki normal gelişim gösteren akranlarının ve ailelerinin çalışmada kullanılan ölçeklere verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Özel Gereksinimli Çocuk: Çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireylerdir (Gazete, 1997).

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynler: Çeşitli nedenlere bağılı olarak kendisinden beklenen bir takım akademik, sosyal, duygusal, öz bakım gibi özellikleri yerine getiremeyen çocuğa sahip bireylerdir (Cavkaytar, Batu, & Çetin, 2006).

Tutum: Tutum bireye özgü ve herhangi bir duruma yönelik düşüncelerinin duygusal ve davranışsal olarak düzenli bir şekilde oluşturduğu eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 1996).

Kaynaştırma: Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin, yetersizliği olmayan akranlarıyla beraber aynı sınıfta eğitim ve öğretimlerini resmî ve özel okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri temeline dayanan destek eğitim hizmetlerinin sağlanmış olduğu özel eğitim aktivitelerini ifade etmektedir (Gazete, 2000).

1.6. Kısaltmalar

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

BÖLÜM II

KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları ile ilgili kavramsal açıklamalar ile yurt içinde ve yurt dışında ki araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Özel Eğitim ve Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler

Farklı nedenlere bağlı olarak, bireysel özellik ve eğitim yeterlilikleri bakımından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılıkları olan bireyler özel eğitime gereksinimi olan bireyler olarak bilinirler. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılanması amacıyla bu konuda özel olarak yetiştirilmiş öğretmenler, geliştirilmiş bir eğitim programı ve eğitim yöntemleriyle bu bireylerin özür türü ve özelliklerine uygun ortamlarda yapılan eğitime “özel eğitim” denilmektedir. Özel eğitim, bir çoğunun aldığı eğitimden farklı biçimde, daha doğrusu özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara özel olarak sunulan, üstün yetenekli olanların yetenekleri doğrultusunda, bu yeteneklerini en üst düzeye çıkmasını hedefleyen, yetersizlik durumunu engellere dönüştürmeyi önleyen, engelli olan bireyleri kendi kendine yeterli hale getirmeyi sağlayan, topluma kaynaşmalarını ve bağımsız olmayı, üretici kişiler olmasını destekleyecek biçimde donatılmış bir eğitim biçimidir (Doğangün, 2008).

Daha değişik bir ifadeyle, özel eğitime gereksinimi olan bireylerin eğitim ve sosyal gereksinimlerinin karşılanması için özel olarak eğitilmiş personel, en iyi şekilde geliştirilmiş bir eğitim programı ve öğretim yöntemleri, özel gereksinimli bireylerin tüm gelişim alanlarında bulunan özellikleriyle akademik disiplin alanlarında bulunması gerekli yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda gerçekleştirilen bir eğitim şeklidir (MEB, 2006).

Eğitim ortamı olarak özel gereksinimli öğrencileri en az kısıtlayıcı, normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada eğitim gördükleri normal sınıf, dolayısı ile bu bir kaynaştırma sınıfıdır (MEB, 2019). En az kısıtlayıcı eğitim ortamı derken, 2019

yılında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde “en az sınırlandırılmış eğitim ortamı” olarak tanımlanmış olmakla beraber “özel eğitime ihtiyacı olan bireyin; toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, öz bakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinin de verildiği ve mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan en uygun eğitim ortamı” şeklinde ifade edilmiştir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin, genel toplum içindeki oranlarına bakılmaksızın, hayat boyu eğitim ve ilgili yerlere yerleştirilme haklarını kullanabilmeleri ancak yasal dayanaklarla mümkün olabilmekte olduğu günümüzün olmazsa olmazları olarak bilinmektedir. Özel gereksinimli bireylerin özel eğitim okullarında eğitim almaları görüşünün yaygın olduğu 1900'li yılların başlarında, belirli düzeyde de olsa kaynaştırmaya konusundaki görüşlerin ve gayretlerin oluşmaya başladığı dikkat çekilmektedir. Özel gereksinime ihtiyacı olan bireyler için uygulanan kaynaştırma uygulamaları, genel ve özel eğitim uygulamalarının buluşma noktası olarak bilinmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de kaynaştırmanın anlamı çerçevesinde, özel gereksinimli çocukların eğitimlerinin akranlarının devam ettiği okullarda yapılması ve onların bulunduğu sınıflarda eğitim almaları esas ilke olarak benimsendiği söylenmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2008, 2010).

1913 yılı itibarıyla görme engelli bireyler için başlatılmış olan kaynaştırma programında görme engelli öğrenciler, toplam bir okul günü düşünüldüğünde, bu okul gününü bir kısmını akranları ile beraber genel eğitim sınıflarında geçirirken, bir diğer kısmını görme engellilere yönelik özel eğitim sınıfında sürdürerek geçirmişlerdir. Aynı dönemde, genel eğitim okullarında, özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma aktivitelerine yönelik adımların atılmaya başlandığı bildirilmiştir. 1928 yılında ise İngiltere'de genel ve özel eğitim okullarının hep birlikte açılmasının kararı da alınırken, 1944 yılında ise özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında da eğitim görmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır (Sucuoğlu, Kargın, 2010). 1960'lı yıllardan başlamak üzere, birçok ülkede Normal gelişim ve özel gereksinim gösteren bireylerin birlikte genel eğitim okullarında bulunan sınıflarda eğitim almaları anlamına da gelen kaynaştırma uygulamaları kabul gördüğü ve uygulandığı bilinmektedir (Cook ve Friend, 2010; Halvorsen ve Neary, 2009).

2.1.1. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler ve Velilerinin Karşılaştığı Sorunlar

Türkiye’de ise 1980 yılı ve sonrasında başlayan kaynaştırma uygulamalarına göz atılırsa, kurum ve kuruluşların nitelik/nicelik bakımından yetersiz oluşu, eğitim programlarını yürütmesi gereken öğretmenlerin de nitelik/nicelik olarak sınırlı oluşu, öğretmenlere gerekli desteği verecek özel eğitimcilerin yeterli sayıda bulunmayışı gibi sorunların varlığı dikkat çekicidir (Diken, 1998; Sucuoğlu, 1996; Uysal, 1995; Erişkin, Kırac, & Ertuğrul, 2012). Kaynaştırma konusunda birçok yaptırımın olduğu yasalarda belirtilmesine rağmen (MEB, 2006) kaynaştırma uygulamalarında aksayan birçok noktanın olduğu bilinmektedir. Kaynaştırma uygulamalarının verimliliğini etkileydiği düşünülen en önemli faktörlerden birinin de öğretmenlerin tutumları olduğu belirtilmektedir. Literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında, kaynaştırma uygulamalarında gerek öğretmenlerin, okuldaki diğer eğitimcilerin gerekirse de yöneticilerin özel eğitime gereksinimi olan ve kaynaştırma programına katılması gerekliliği olan öğrencilere yönelik olumlu tutum içinde bulunmalarının ve sınıflarına engelli öğrenci kabul etme konularında daha istekli ve meraklı olmalarının, kaynaştırma eğitiminin gerçek anlamda başarılı bir biçimde yürütülebilmesinde çok önemli olduğu düşünülmektedir (Çakıroğlu Wilbrandt, Aydoğan ve Kılınç, 2008; Sucuoğlu, 2006). Bu yönden düşünüldüğünde, eğitimcilerin tutumları, kaynaştırma uygulamalarında hayat kутaran bir öneme sahip olduğu düşünülebilir. 2000’li yılların başlarında da bu tip araştırmalarda kaynaştırma aktivitelerine yönelik anlatılan problemlerin süregeldiğini gösteren bulgular göz önünde bulundurulduğunda yeni çözüm önerileri getirilebileceği akla getirilerek mevcut durum konusunda yeni bir araştırma yapmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Erişkin, Kırac, ve Ertuğrul (2012) yapmış oldukları araştırmanın sonucunda sınıf öğretmenleri: Sınıflarında eğitim gören kaynaştırma öğrencilerini sınıflarına kabul ettiklerini ve kaynaştırma aktivitelerine olumlu bir şekilde yaklaştıklarını fakat eğitim ortamlarının kaynaştırma uygulamaları bakımından uygun olmadığını, gerek kendilerinin gerekse de okul yönetiminin kaynaştırma, BEP ve engel/yetersizlik çeşitleri konularında yeterli bilgi ve becerilere sahip olmadıklarını; okul yönetiminin ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma aktiviteleri bakımından gerekli görülen önlemleri almadıklarını belirtmiştir (Erişkin, Kırac, & Ertuğrul, 2012).

Yigen (2008), yaptığı araştırmayla çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden velilerin; kaynaştırma uygulamaları konularındaki görüş ve beklentilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemi 28 anne ve babadan oluşmaktadır. Yine araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, kaynaştırma öğrencilerinin çoğunlukla; “Orta Düzeyde Zihinsel Yetersiz” tanısı almış oldukları, anasınıfına gitmedikleri, kaynaştırma eğitimi dışında destek eğitim almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında, kaynaştırma eğitimi alan bireylerin arkadaşlarıyla sorun yaşamadığı ve sınıflarındaki diğer öğrencilerin ebeveynlerin kaynaştırma öğrencisine yönelik tutumlarının olumlu olduğu da bulgular arasındadır.

Güleryüz (2009) yaptığı araştırma ile kaynaştırma eğitimine devam eden engelli bireylerin akranlarıyla ilişkilerinde karşılaştıkları problemlerin değerlendirilmesini yaparak, kaynaştırma eğitiminde yaşanan problemlerin neden ortaya çıktığını ve çözüm yöntemlerinin neler olabileceği konusu üzerinde durmuştur. Bu çalışma ile, sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan eğitimcilerin sorunlarını da yansıtılmıştır. Araştırma kapsamında; kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içerisinde tam anlamıyla kaynaşmadığı, arkadaşlarınca dışlandığı, bu nedenle de derslere katılımlarının tam anlamıyla sağlanamadığı gözlemlenmiştir. Bu negatif olguların ortadan kalkması ve kaynaşmanın tam anlamıyla gerçekleşmesi için bu bireylere de söz verilip, derslere katılımlarının sağlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Abbasoğlu (2016) yapmış olduğu tez çalışmasında eğitimcilerin az bir kısmı, KKTC’de uygulanmakta olan 25/ 1985 sayılı Öğretmenler Yasasının özel eğitim öğrencileri bakımından yeterli olduğuna vurgu yapılırken, büyük bir kısmı ise yasanın özel eğitim öğrencileri bakımından yeterli olmadığını dile getirmektedir. Öğretmenlerin yarısı bireyselleştirilmiş eğitim programı yapılıp uygulanması, çok az bir kısmının ise Brail, Abaküs, Jaws kursları ve özel eğitim konularında ek bir eğitime, seminere ve konferansa katılmadıkları görüşlerinde birleşmişlerdir. Öğretmenlerin çok az bir kısmı ise, Özel Eğitim Koordinasyon Merkezi’nin çalışma düzeyini yeterli bulmakta, öğretmenlerin büyük bir kısmının ise Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırma Şubesi’nin özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yapılan izleme ve değerlendirme konularında yetersiz olması ve Özel Eğitim Koordinasyon Merkezi’nin özel eğitim okullarıyla yeterli miktarda işbirliği yapmaması görüşlerinde hem fikir oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Abbasoğlu, 2016).

2.1.2. Dünyada Özel Eğitim

Dünyadaki özel eğitim uygulamalarına bakıldığında, 1970 yılı itibarı ile Amerika Birleşik Devletleri'nde başlatılmış olan kaynaştırma uygulamaları daha sonra yaygınlaşarak birçok ülkenin eğitim politikalarının da temelini oluşturmaya başladığının gözlemekteyiz (OECD, 1995). Özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencilerin genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitim görmelerinin yasal olarak kabul edilmesi İtalya'da 1971 yılında, İngiltere'de 1974 yılında, Amerika'da ve Fransa'da 1975 yılında, Norveç'te 1976 yılından itibaren olmuştur (OECD, 1995; Akt; Sucuoğlu ve Kargın, 2010; Yazıcıoğlu, 2018).

Finlandiya'da bulunan okulların bütün öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde geliştirilmesi çalışması 1970 yıllarında başlamış, 1990'lü yılların başlarından itibaren en etkili dönemine girilmiştir (Halinen ve Jarvinen, 2008). Portekiz'deyse eğitim sistemi, 1986 yılından itibaren çıkarılan Temel Eğitim Yasasıyla birlikte yeniden düzenlendiğini görmekteyiz. Çıkarılan yasada özel eğitimin genel hedefinin, bedensel ve zihinsel engelli genç bireylerin toplum ve eğitim açısından uyumlarının sağlanması olduğu dile getirilmektedir. Bu amaç ile birlikte kaynaştırma uygulamasına önem verilmesi bir plan dahiline alınmış fakat mali sıkıntılardan dolayı tam olarak uygulanamamıştır. Bu durum nedeniyle, özel eğitim hizmetlerinin, özel kurumlar ve sivil toplum örgütlerince verilmesi yolunun daha çok tercih edilmesi konusunda hem fikir olunmuştur (Mc Conachie, Smyth, Bax 1995).

ABD'de 1975 yılı itibarı ile kabul edilmiş olan Tüm Engelli Çocukların Eğitim Yasası (Education of All Handicapped Children Act, PL 94-142) okul dönemindeki engelli öğrencilerin kendilerine uygun eğitim hizmetlerinden yararlanmalarını amaçlayan detaylı bir yasadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2010). 1990 yılında P.L. 64-142'de bazı düzenlemeler yapılmış olan bu yasa, P.L. 101-476 Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimi Yasası (IDEA) olarak adı değiştirilmiştir. Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimi Yasası'nda kaynaştırma eğitimini destek verecek nitelikte bir kanun yer almaktadır. Bu kanuna göre okullar, yetersizliklerinin derecesi ve farklılığı her ne isterse olsun tüm çocukları kabul etmeli düşüncesi yaygındır; özel gereksinimli hiçbir çocuk ücretsiz eğitimin dışında bırakılmamalıdır. Kanuna göre, okullar özel gereksinimli bireyleri, mümkün mertebe en üst oranda, özel gereksinime ihtiyacı olmayan akranlarıyla beraber eğitim almalıdırlar (Batu, 2000).

2.2. Kaynaştırma Eğitimi

Kaynaştırma; özel gereksinimli çocukların diğer çocuklarla karşılıklı bir etkileşim halinde olmalarını sağlamak, yetersizliği olmayan arkadaşlarıyla beraber eğitim ve öğretimlerini resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarında, ilköğretim, aynı zamanda ortaöğretim, mesleki teknik eğitim ve yaygın eğitim kurumlarında devam ettirmelerini sağlamak esasına dayanan , destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır (Saygı, 2006).

Kaynaştırma aktivitesi tam zamanlı ve yarı zamanlı olarak yapılabilir. Tam zamanlı olarak yapılıyor olanda; özel gereksinimli birey okuldaki tüm zamanını kendi bulunduğu sınıfta geçirmekte ve özel eğitim desteği bulunan sınıf ortamında almaktadır. Yarı zamanlı olanda ise ; özel gereksinimli birey okulda geçirdiği zamanın bir bölümünü kaynak sınıfta geçirirken, arkadaşlarından ayrı olarak bir başka özel eğitim öğretmeniyle zamanını geçirmektedir (Sands, Kozleski ve French,2000).

Saraç ve Çolak (2012) tarafından yapılan bir başka araştırmada, kaynaştırma uygulamaları yapıldığı zaman boyunca ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları problemlere yönelik görüş ve önerilerinin belilemek amacıyla yaptığı araştırmanın katılımcıları 19 sınıf öğretmenleridir. Araştırmanın verilerini, nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanarak toplamıştır. Araştırmadan elde edilen veriler ise betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, ilköğretim okullarında kaynaştırma uygulamaları uygulanması sırasında sınıf öğretmenlerinin bazı istekleri olduğunu fakat bu isteklerin göz ardı edildiği, kaynaştırma uygulamalarının uygun olmayan fiziki şartlarda yapıldığı, sınıf öğretmenlerinin problemlerinin çözümünde okullarındaki diğer personelden yardım almasına rağmen yapılan yardımların yeterli olmadığı bu araştırmada belirlenmiştir.

Dupasquier 2010 yılında gerçekleştirdiği araştırmada amaç olarak kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıfta bulunan normal gelişim gösteren bireyler ve özel gereksinime ihtiyaç duyan çocukların ailelerinin kaynaştırma sınıfındaki aktiviteler ile ilgili olarak görüşlerini belirlemiştir. Bu araştırmanın nicel ve nitel verileri anket ve telefon görüşmeleri yardımıyla toplanmıştır. Ailelerin çoğunluğunu (%54) kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin olumlu görüşte olduğu sonucuna

ulaşılmıştır. Kaynaştırma eğitiminin etkinliğiyle kaynaştırmanın akademik ve sosyal yararları da olumlu olduğu bu araştırma sonucunda anlaşılmıştır.

McKay (2012) yaptığı nicel araştırmada ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları konusundaki tutumunu etkileyen unsurların neler olduğunu konusu incelenmiştir. Bu araştırmada, öğretmenler üzerindeki özel değişkenlerin etkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada otuz sekiz maddeden oluşan tutum anketi kullanılmak sureti ile kaynaştırma eğitime yönelik 661 tane öğretmenin tutumu ölçülmek istenmiştir. Özellikle daha ciddi sakatlık, olumsuz tutumlar, okullarının demografik yapısı, yani okulların konumları, okul yönetimleri ve tutumlar, okulların büyüklüğü gibi farklı değişkenlere bağlı öğretmelerin kaynaştırmaya konusundaki tutumları belirlediği anlaşılmıştır. Fakat, özürlü olanlar ile kaynaştırma öğrencisine yönelik öğretmen tutumları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. İlköğretim okulu öğretmenlerinin özel gereksinime ihtiyaç duyan bireyler konusundaki tutumlarının olumlu olduğu, fakat genel eğitimde özel gereksinimli çocukların dışlanması ile yüzleşmek zorunda olduğu belirlenmiştir. Kaynaştırma eğitime yönelik öğretmen tutumlarıyla iletişim, cinsiyet, etnik köken, yaş ve eğitim ile ilintili olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

2.2.1. Kaynaştırma Uygulamasının Yasal Dayanakları

Yıl olarak 1983 yılında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin hüküm sürdüğü bugüne kadar özel eğitim gerektiren öğrencilerin eğitimleri 17/1986 sayılı Milli Eğitim kanunu temel olarak alınarak tüzük ve genelgeler ile yürütüldüğü görülmektedir. Bu neden dolayı oluşturulacak bir kanuni yapılanma, adı geçen kişilerin toplumsal hayatın her alanında ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda azami katılımlarını ve kendilerine sunulan hizmetlerin çok gelişmiş toplumlar bağlamında sürdürülebilir olmasının ulusal bir politika olarak güvence altına alınmış olması son derece önemlidir.

Özel eğitim hizmetlerinin sürekli ve sürdürülebilirliği, niteliğinin yüksek olması yaşamsal önem taşımaktadır. Bunun nedeni ise, özel eğitimdeki esas ilkelerden belki de en önem arz eden, erken yaşlarda ve ara verilmeden eğitim alma hakkının şahıslara sunulmasıdır. Bu ilkenin uygulanabilir kılınmasının en önemli koşulu ise, detaylı yasal

dayanak ve daha sonrasında gelecek olan daha güçlü kurumsal yapısal oluşumlardır (Ada Basını, 2018).

2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” ile Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları 1983 yılında çıkarılarak başlatılmış olup, 1997’de çıkarılan 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ayrıca 2000 yılında hayata geçen “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” daha yaygın olarak uygulanmaya başlandığını görmekteyiz (MEB, 2010).

2.2.2. Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

Kaynaştırma uygulamalarının en önemli yararı özel gereksinimli çocuğa yöneliktir. Kaynaştırma özel gereksinimli çocuğun, yakın çevresindeki yaşlılarını ve yetişkin bireyleri gözlemleyerek davranışlarının şekillenmesini, toplumsal yaşamda diğer bireylerle birlikte oldukları oranda toplumun beklentilerine uygun davranışlar edinmelerini sağlar (Eripek, 1986).

2.2.2.1. Özel Gereksinimli Bireye Yararları

Kırcaali- İftar, Batu (2012) edinmiş olduğu bilgiler ışığında, kaynaştırma eğitiminin normal gelişim gösteren bireylerin özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencilere model olma durumlarını ve bundan dolayı özel gereksinimli öğrencilerin içinde bulundukları toplum ile bütünleşmelerinin daha kolay olacağını belirtmiştir. Kaynaştırma eğitiminin özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencilere yararları özetlemek gerekirse şunlar söylenebilir. Bunlardan birincisi, bu öğrenciler bireyselleştirilmiş eğitim programları ile kapasite ve öğrenme hızına uygun eğitim alabileceklerdir. Ayrıca, farklılıklarına uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar düzenlendiği için uyum, başarı ve kendilerine güven kazandıkları da bilinmektedir. Bunun yanında, destek eğitimiyle zayıf yanlarını en kısa zamanda bu öğrenciler yeterli hale getirebilmektedirler. Ayrıca, kendine güven, takdir edilme, cesaret, sorumluluk, bir işe yarama duygusu ve buna benzer sosyal değerler dizgesi bu öğrencilerde gelişmektedir. Yani sosyal bütünleşmeleri daha da kolaylaşır denilebilir. Kaynaştırma ortamlarında olumsuzdan çok, olumlu davranış gösterme frekansları bu öğrencilerde artar. Bunun yanında, model olma ve özdeşim kurmaları kolaylaşırken, iletişim, işbirliği, kabullenme, ortak yaşam becerileri de edinmektedirler. Ayrıca, algı sistemi ve öğrenme özelliklerine göre uygun yöntem teknik araç ve gereçlerin kullanılması

sayesinde öğrenmeleri pekişirken, eğitim programlarına ek olarak da ebeveynlerin eğitimi, sosyal, kültürel, serbest zaman aktiviteleri sayesinde bütünsel gelişimleri kolaylaştığı bilinmektedir (Salend, 2001).

Özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencilerin kaynaştırma eğitimi alması husunda çoğunlukla ilk akla gelebilecek durum özel gereksinimli öğrenciye ne gibi faydalar sağlayacağı konusu ve bu durumdan diğer diğerlerinden nasıl etkileneceği olmaktadır (Salend, 2001). Fakat, kaynaştırma eğitiminin yararları yalnızca buna gereksinim duyan öğrenciyle sınırlı değildir. Bunun yanında, diğerini tanıma adına özel gereksinim ihtiyacı olmayan bireylere, sınıf öğretmenlerine, özel gereksinim ihtiyacı olan ve olmayan öğrencilerinde velilerine yayırları çok fazla olduğu bilinmektedir (Topçu ve Katılmış, 2013).

Kış (2013) Bolu ilinde özel eğitim sınıflarının olduğu ilköğretim okullarında görevli rehber öğretmenlerle özel eğitim sınıflarında görev yapan öğretmenlerin destek eğitim odası aktivitelerine ilişkin yapmış olduğu araştırmada, görüş ve öneriler olarak veriler elde etmiştir. Rehber öğretmenler ile özel eğitim sınıflarında görev yapan öğretmenlerin destek eğitim odasında yapmış oldukları aktivitelerin yararlı bulduklarını, ancak bulundukları okullardaki aktivitelerde yüzleştikleri problemlerin öğretmen, müfettiş, öğrencilerin velileri ve öğrencilerle alakalı olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca Aydın (2015), tarafından yapılan inceleme sonucunda zihinsel yetersizliği olan öğrencilere destek eğitim odasında yapılan eğitim hizmetlerine yönelik öğretmenlerin görüşlerine de başvurulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğretmenler, destek eğitim odasının fiziki özellikleri ile ilgili destek eğitim odalarının müsait bir konumda ve yeterli büyüklükte olduğunu fakat destek eğitim odalarının esasında ses yalıtımı konularında yetersiz bulunduğunu, destek eğitim odasında bulunması gereken araç-gereç ve eğitimsel materyallerin bireylerin yaşına, performansına ve yetersizlik türüne uygun olarak tedarik edilmediği husu ortaya çıkmıştır.

Normal gelişim gösteren öğrencilerin bulunduğu okul öncesi eğitim veren okulların, okul öncesi kaynaştırma okullarından farklı fiziki özelliklere sahip olması, uygulanan eğitim programının gelişimsel açıdan ve çocuk merkezli olması bakımından, özel gereksinimli okul öncesi dönem çocuklarının normal ilköğretim dönemi çocuklarından farklı gelişimsel özellikler taşıması ve akademik başarıyı hedefleyen diğer okul öncesi dönemde yer alan okulların ilköğretim ve sonrasındaki kaynaştırma

uygulamalarından dolayı bu okullar farklılaşmaktadır (Wolery ve Odom, 2000). 30 yılı aşan bir süre zarfında yapılan çalışmaların yetersiz oluşu nedeniyle öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte bulunmasından dolayı yararları ortaya koyulmuştur (Bruder, 2010; Henninger ve Gupta, 2014). Kaynaştırma ortamında olan özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencilerin akademik başarıları, sosyal gelişimleri ve davranışları üzerinde kaynaştırma aktivitelerinin pozitif etkisi bulunduğu belirtilmiştir (Yılmaz & Karasu, 2018).

2.2.2.2. Kaynaştırmanın Normal Öğrencilere Yararları

Kaynaştırma sınıflarındaki normal gelişim gösteren öğrenciler kaynaştırma uygulamaları ile beraber öğrenciler arasında bulunan özelliklere yönelik daha hoşgörülü olmayı da öğrenmektedirler ve işbirliğiyle yardımlaşma konularındaki yeteneklerini arttırırlar (Kırcaali – İftar, 2012). Bunun yanında liderlik, model olma ve sorumluluk duygularının gelişmesi sayesinde birlikte sahip oldukları yetersizliklerin neler olduğunu görüp bunların giderilmesi için davranışlar sergileme becerileri de kazanmaktadır (Atkın, 2013).

Kaynaştırma etkinlikleri içerisinde bulunan normal öğrencilerin velilerinde ve yakın çevresinde özel gereksinime ihtiyaç duyan bireyler ile ilgili bir yaşanmışlık yoksa, kaynaştırma ortamına içerenmeleriyle beraber daha sonraki yaşamlarında birçok ortamda karşılaşma şansı bulacakları özel gereksinimli öğrencileri daha önceden tanıma ve onları daha iyi anlama fırsatı da bulmuş olacaktırlar (Wolfensberger, 1982, Akt; Eripek, 1986). Özel gereksinimli öğrencilerin velileri kaynaştırma uygulamalarıyla beraber çocuklarından umduklarını daha da uygun tutmaya, okula bakış açılarını daha pozitif yapmaya, aile içi çatışmaları daha da az yaşamış olmaya ve çocuklarına nasıl yardım etmeleri konularında yeni yöntemler öğrenmeye başlamaktadırlar (Atkın, 2013).

Kaynaştırma ortamlarında yaşamış oldukları tecrübelerle, bundan sonraki hayatlarında karşılaşabileceği engelli veya farklı özelliklerdeki bireylerle iletişim kurabilme, uygun davranış ve tutum gösterme konularında normal gelişim gösteren çocuklar yetenekler kazanırlar ki; bunlar aslında kaynaştırma programının normal gelişim gösteren o çocuğa sağladığı en önemli katkı olarak bilinmektedir. Ayrıca diğerlerinin gereksinimlerine duyarlılık geliştirmek, kendilerinin zayıf ya da yetersiz yanlarının farkına varıp, güçlendirmek için çaba gösterebilmek de beklenen

yararlarından bazıları olduğunu söyleyebiliriz. Kaynaştırma sınıflarındaki eğiticinin, çocukların kişisel farklılıkları olduğu konularındaki farkındalığı da artar ve bu konuda bilinç geliştirdiğini söylenebilir. Eğitim ortamlarının düzenlenmesinde, eğitim programlarını hazırlanmasında ve uygulanmasında, çocukların ilgileri, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun eğitim verilmesinde de öğretmenlere önemli yararları vardır. Bunun yanında, özel gereksinime ihtiyaç duyan çocuğun bir gereksinimini karşılamak için kullanılan yöntemleri, aynı alanda küçük bir eksikliği olan normal gelişen bireyin eğitim ihtiyacının karşılamasında öğretmenin yetenekli olmasını da sağlamaktadır (Metin, 2018).

2.2.2.3. Anne-Babalara Yararları

Özel gereksinimli bir çocuğun kaynaştırma ile ilgili bir eğitim alması söz konusu olduğu zaman birçok zaman ilk akla gelen böyle bir durumun özel gereksinimli öğrenciye ne gibi yararlar sağlamakta olduğu ve bu durumdan diğer öğrencilerin nasıl etkileneceği olabilmektedir (Salend, 2001; Wolery ve Wilbers, 1994). Ne yazık ki kaynaştırmanın faydaları yalnızca buna gereksinmi olan öğrenci ile sınırlı değildir. Bunlar ve bunun yanında, ötekini tanıma adına özel gereksinimi olmayan bireylere, sınıftaki öğretmenine, özel gereksinimli olsun ya da olmasın bu öğrencilerin velilerine yararları epeyi fazladır (Topçu ve Katılmış, 2013).

Özel gereksinimli evladı olmayan anne ve babalar, özel gereksinime ihtiyacı olan çocukların anne ve babalarıyla etkileşime girerek onlara fayda sağlayabilirler. Bunun yanında, çocuklarına kişisel özellikleri dolayısıyla onlara saygı duymayı öğretme saşsı da elde etmektedirler (Abbasoğlu, 2016).

2.3. Kaynaştırma Destek Eğitim Hizmetleri

Sınıf içi ve sınıf dışı olmak üzere kaynaştırma destek eğitim hizmetleri ikiye ayrıldığı bilinmektedir. Sınıf içerisinde sağlanan destek eğitim hizmetleri bireyi sınıftan ayırmadan devam ettirilen hizmetler olarka bilinmektedir. Sınıf içerisindeki destek eğitim hizmetleri danışman yardımıyla yapılırken, genel eğitim sınıfı, özel eğitim öğretmeni yardımıyla genel eğitim sınıfı ve yardımcı öğretmen ile genel eğitim sınıfı biçiminde sınıflandırılabilir. İkinci ve de bir diğer destek hizmet türüyse kaynak oda veya gezici özel eğitim öğretmenin yardımı biçiminde devam ettirilir. Sınıf içi destek eğitim hizmetleri türünde, destek hizmet uzmanı sınıf öğretmenine çeşitli şekillerde yardımcı olabilmektedir. Fakat, destek hizmet uzmanı ve sınıf öğretmeni

belirtilen aynı zamanda ve aynı sınıfta bulunacaklarından, en iyi şekilde eşgüdüm içinde çalışma yapmaları, aynı dili konuşuyor olmaları gerektiği bilinmektedir. Sınıf içerisindeki yardımı sağlayacak olan destek hizmet uzmanı, konuşma terapisti, özel eğitim öğretmeni ya da öğrencinin ihtiyaç duyduğu başka bir uzman da olabilmektedir (Batu, 2000).

Sınıf içerisinde gerekli yardımın yapılabilmesi için, sınıf öğretmenin alışagelmış tarzda olmadıkları bir sistem olan aynı sınıfa iki öğretmenin girmesi konularında ek eğitimler gerekebilir. Ek eğitim ya da hizmetiçi eğitimler aracılığıyla, sınıfa iki öğretmen girdiği zaman görev ve sorumluluklarının neler olması gerektiği, sınıf öğretmenin destek hizmet uzmanından sınıf içerisinde neler yapılabileceği vb. konularda bilgiler verilmesi gerekmekte olan bir hizmet türüdür (Kargın, 2004).

Literatürte de bahsedildiği gibi kaynaştırmanın destek özel eğitim hizmetleri yokluğunda yapılamayacağı aşîkardır. Kaynaştırma, tanımında yer alan ifadelerde olduğu gibi, özel gereksinimle bireye veya sınıf öğretmenine destek hizmet sağlanması halinde daha sağlıklı olarak uygulanabilecek uygulamalar olduğu söylenmektedir. (Batu, İftar 2006). Özel gereksinimli bireyler, eğer destek hizmetlerin sağlanmaması durumunda sınıfa yerleştirildiği var sayılırsa, ne yetersizliği olan öğrencilere faydalı olunabilir, gerekse de akranları arkadaşlarına daha saygılı ve duyarlı olmayı öğrenebileceklerdir (Vuran, 2005). Türkiye’deki kaynaştırma uygulamalarında destek hizmet sağlanmayarak yapılan uygulamalarda bütün yükün sınıf öğretmenine kaldığı bilinmektedir. Böylece özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrenciye verilen eğitimin niteliğini ve kalitesi de düşmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2008).

Kaynaştırma eğitimi süresince özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrenci, beraber olduğu akranlarının düzeyinde kalabilmeleri ve gereksinimi duyduğu becerileri kazanabilmeleri için düzenli ve sistemli bir şekilde destekleyici bir eğitim almalıdırlar (Fuchs ve Fuchs, 1994; Akt. Nizamoğlu, 2006).

Berry (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcılar, destek eğitim hizmetleri konularında, öğretmen desteğinin az olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda, Slavica (2010) yaptığı araştırmada benzer biçimde öğretmenlerin çoğunun sınıflarında destek elemanı bulunmadığını görüşlerinde bildirmişlerdir. Ayrıca destek eğitim hizmetlerine yapılan desteğin neredeyse çok az olduğu görüşler arasındadır. Bu durumda öğretmenlerin destek eğitim hizmetleri bakımından yeterli bilgiye sahip

olmadığı ve birincil problemlerinin sınıf kapasitesi gibi genel eğitim öğretim problemleri üzerinde yoğunlaştıkları düşünülmektedir.

MEB tarafından özel eğitim ve kaynaştırma konularındaki etkinlikler ile ilgili olarak daha da yeterli bir alt yapı varlığına olan gereklilik açıktır. Bakanlık kaynaştırma uygulamaları için personel, materyal ve fiziksel koşulların geliştirilmesi konusunda gerekli önceliklere yer vermelidir. Bakanlık, destek hizmetlerin bir an evvel yaşama geçirilmesi için bir program yapmalıdır. Bunun yanında MEB tarafından, eğitim programı uyarlaması istenmiş olan kaynaştırma öğrencileri için de gereksinim duyulması halinde bu öğrencilerin bireysel özelliklerini temel alan, normal gelişim gösteren arkadaşlarının katıldığı standart ölçme ve yerleştirme sınavlarından farklı uygulamalar getirilmesi gerekirken, bu uygulamalarla kaynaştırma öğrencilerinin de değişik eğitim kuruluşları ve mesleki okullara gitmeleri sağlanması gerekmektedir. MEB altında dikkate alınması gereken önerilerin yanında üniversitelerin eğitim fakültelerindeki, tüm bölümlerine doğrudan kaynaştırma eğitimi konusunda seçmeli bir ders ilave edilmesinin gerekliliği bu araştırmada ortaya çıkmıştır. Bunun yanında bu dersle ilgili olarak yapılacak çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Beraber öğretmen adaylarının staj yapmaları sırasında ele alınan konulardan birisi de kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili olması gerekmektedir (Gölnur ve Açıkalın, 2018).

2.4. Başarılı Bir Kaynaştırma İçin Yapılması Gerekenler

Tutumların, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusundaki bilgilerinin eksik oluşu ve bilgi eksikliğinden dolayı olumsuz yönde etkilendiği belirlenmiştir. Sınıf öğretmenleri, idareciler, normal gelişim gösteren öğrenciler, engelli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne-babaları ve okuldaki tüm personelin kaynaştırma konularında bilgilendirilmesi, başarılı bir kaynaştırma eğitiminin yapılmasında olanak sağlayacaktır (Ünal, 2010).

Engelli çocukların kendileri için gerekli olan özel eğitim hizmetlerini yeterli biçimde almaları bakımından, öğrencilerin yerleştirildikleri en az kısıtlayıcı bir eğitim-öğretim ortamının uygunluğu ve kaynaştırmanın başarısına bağlı olacağı belirtilmiştir. Fakat, okullarda uygulanmakta olan kaynaştırma eğitim programının belirlenen düzeylerde olmadığı da görülmektedir. Bu nedenden dolayı, kaynaştırmanın düzgün ve başarılı biçimde uygulanabilmesi için uygun koşulların ve unsurların

oluşması da gerekmektedir. Bu unsurlar ve koşulların neler olduğuna bakılacak olunursa; Okul Yönetimi, Rehber Öğretmenler (Psikolojik Danışmanlar), Öğretmenler, Normal Öğrenciler, Kaynaştırma öğrencileri, Aileler, Fiziksel ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynaştırmanın başarılı ve düzgün bir biçimde uygulanabilmesinde en önemli unsurlardan biri de okul yönetimi olduğu söylenmektedir. Okul yönetimlerinin kaynaştırmanın gerekliliğine ve önemine inanıyor olması, kaynaştırmanın uygulanması sırasında yer alan tüm unsurların işini kolaylaştıracaktır.

Bunun yanında, okul yönetiminin özel eğitim öğretmenleriyle olan işbirlikçi tutumu, diğer öğretmenlere ve okuldaki personeline model olması gereken ve onları olumlu yönde etkileyecektir. Kaynaştırma aktivitelerinin başarıyla gerçekleşmesinde okuldaki rehber öğretmenlere de önemli görev ve sorumluluk düşmekte olduğu bildirilmiştir. Okul rehber öğretmeni okul yönetimi, öğretmenler, öğrenciler, aileler ve Rehberlik Araştırma Merkezi arasında bir bağ olması son derece önemlidir. Başarılı bir kaynaştırma eğitiminin olabilmesi için gerek ve yeter diğer bir unsur ise sınıftaki engelli olmayan diğer öğrencilerdir. Kaynaştırma aktiviteleri konusunda en güzel ve belki de yararlı sonuç, engelli olmayan öğrencilerin engelli öğrencileri çok güzel kabullenmiş olmaları olarak söylenebilir. Kaynaştırmanın amaçlarından bir diğeri de engelli öğrencilere engelli olmayan akranlarıyla etkileşim kurma ve engelli olmayan akranları tarafından sosyal kabul görme şansının verilmiş olmasıdır.

Kaynaştırma aktiviteleri sırasında dikkat edilmesi gerekli olan başka bir husus ve önerilere de yer verilecek olunursa; Okul yönetimi kaynaştırma uygulamasının önemi ve gerekliliğine inanması konusudur. Aslında, okul yönetimi kaynaştırma uygulamaları ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hakkında yeterli bilgiye sahip olması da gerekmektedir. Okul yönetimince BEP geliştirme için bir birim ve kaynaştırma konusunda bir de ekip kurulması gerekmektedir. Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları ve BEP hakkında bilgilendirilmesi için her ne gerekirse yapılmalıdır. Eğer kaynaştırma öğrencisi çok ise ilgili sınıflara verilecek kaynaştırma öğrencileri bu sınıflara eşit biçimde dağıtılması gerekmektedir.

Okulun fiziki ortamı kaynaştırma öğrencisinin özür durumuna göre uygun olarak düzenlenmelidir. Okul içinde öğretmenlerin birbirlerine yardım etmeleri teşvik edilmeli, birbirine yardımcı olanlar ve işbirliği içinde çalışanlar belirli şekillerde

ödüllendirilmelidir. Özel eğitim gerektiren bireylerin kendilerini kabul etmeleri sağlanmalıdır. Bireysel farklılıklarını anlamalarına yardımcı olunmalıdır. Gerçekçi olmayan tutumlarını değiştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Temel problem çözme stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Ders dışı etkinliklere katılımı özendirme çalışmaları etkili bir şekilde yürütülmelidir. Okul yönetimini, öğretmenleri ve aileleri özür grupları, kaynaştırma ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hakkında bilgilendirmelidir. Okul yönetimi, öğretmenler, öğrenciler ve aileler arasında koordinasyonu sağlamalıdır.

Kaynaştırma öğrencilerinin gelişimi titizlikle izlenmelidir. Kaynaştırma öğrencilerinin aileleri ile etkileşim içinde olunmalıdır. Sınıftaki bulunan tüm çocuklar için eşit eğitsel fırsatlar yaratılmalıdır. Öğrenciler için plan yapmada ve öğrencilerle çalışmada, öğrencilerin ailelerini ve diğer uzmanları dahil etmeye açık olunmalıdır. Sosyal ve kişisel gelişimin öğretilebileceğinin ve bunların akademik başarı kadar önemli olduğunun farkında olunmalıdır. Kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi, kaynaştırma uygulaması başlamadan önce ve başladıktan sonra yapılacak etkinliklere bağlıdır. Kaynaştırma başlamadan önce öğretmenlerin okullarında kaynaştırma yapılacak olduğunu bilmeleri gereklidir (Atıcı, 2014).

2.5. Tutum

Uzun yıllardır sosyal psikolojinin ana konularından birini oluşturan tutumlarla ilgili ilk araştırmalar 20. yüzyılın başında yürütülmüştür (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Bu çalışmalar ABD'ye farklı ülkelerden göç eden grupların birbirlerine ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla, olası toplumsal sorunlarla ilgili kaygılarla yürütülen çalışmalardı (Hortaçsu, 2012). Bunun nedeni tutumların hem sosyal algıyı, hem de davranışları etkilemeleridir (Greenwald, 1989). Öğrenmeyle kazanılan tutum, bireyin davranışlarına yön veren, karar verme sürecinde yanlılığa neden olan bir olgudur. Bir obje ya da bir olaya yönelik geliştirilen tutum, eğer olumlu ise, onunla ilgili kararların olumlu olma olasılığı; eğer tutum olumsuzsa onunla ilgili kararların olumsuz olma olasılığı vardır (Ülgen 1997'den aktaran: Balyan, 2009; Tezer ve Ozcan, 2015).

2.5.1. Tutum Kavramı ve Özellikleri

Smith (1968)'in yaptığı tanıma göre tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Allport (1967) tutumları, yaşantı ve

deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumu olarak tanımlamıştır. Bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimi olarak da tanımlanan tutum kavramı, bir uyarıcının duygusal, davranışsal ve bilişsel bilgiler temelinde bir değerlendirme boyutu üzerinde gruplanmasını ya da kategorilere ayrılmasını içerir (İnceoğlu, 2010; Taylor, Peplau ve Sears, 2012).

Allport'tan yıllar sonra Crano ve Prislin (2006) tutum kavramını “bir nesneye ilişkin edinilen görüş ve duyguların değerlendirme içeren bileşimi (veya yargısı)” olarak tanımlamışlardır. İnsanların diğer insanlar, nesneler ya da düşüncelerle ilgili değerlendirmeleri olan tutumların bazıları olgu ve sayılardan çok, duygu ve değerlere dayanır (Aronson, Wilson ve Akert, 2012). Tutum, bireylerin diğer bireylere, olaylara, objelere karşı geliştirdikleri duygu, düşünce, davranış ve tavır alış biçimleridir. Örneğin kaza geçirene yardım eden kişinin yardımsever bir tutuma sahip olduğunu, uzaklaşıp giden kişinin ise duyarsız bir tutuma sahip olduğu söylenebilir (Kırel, 2013). Tutum kavramının kendine özgü çeşitli özellikleri vardır. Tutumların özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir: Tutumlar doğuştan gelmez. Tutumlar, belli nesne, kişi, grup ya da olaylarla ilişkili olarak oluşturulur ya da öğrenilir (Tannehill, Romar, O'Sullivan, England ve Rosenberg, 1994).

Tutumlar geçici değildir, belirli süre boyunca devamlılık gösterebilirler (Tolan, İsen ve Batmaz, 1985'den aktaran: Öncü, 2007). Tutumlar, birey ve obje arasındaki ilişkide bir düzenlilik olmasını sağlamakta, öğrenme süreci içinde derece derece biçimlendiğinden, bireyin çevresini anlamasına da yardımcı olmaktadır (Tavşancıl, 2006). Tutumlar, insan ve tutum objesi arasında yanlılığa sebep olmaktadır. Birey bir objeye ilişkin bir tutum oluşturduktan sonra, ona yansız bakamayacaktır (Block, 1995). Tutumların durağan olma özelliği vardır. İnsanlar belli bir yönde sahip oldukları tutumları kolay kolay değiştirmek istemezler. Ancak tutumların değişmesi zor olsa da gerçekleşebilir. Güçlü olan tutumlar, zayıf olan tutumlara göre daha durağandır (Shavitt, 1990). Tutumlar bireysel bir özellik taşırlar, bireysel olarak ele alınıp ölçülmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014).

Tutumlar bir nesneye (insan, grup, yer, fikir, eşya, durum, yiyecek vb. olabilir) karşı belirli bir tepkide, davranışta bulunmaya hazır oluşu göstermektedirler (Sakallı,

2006). Yani tutum, gözlenebilen ve ortaya konan bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). □ Tutumlar, öğelerinin karmaşıklığı bakımından farklılık gösterirler (İnceoğlu, 2010). Tutumlar doğrudan doğruya gözlenemez, ancak bir bireyin yaptıklarından çıkarılabilir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Tutumlar, öğelerinin karmaşıklığı bakımından farklılık gösterirler (Schutz, Smoll ve Wood, 1981). Tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir (Tavşancıl, 2006).

2.5.2. Tutumu Oluşturan Öğeler

Tutum kavramı sosyal psikoloji tarihinde çeşitli biçimlerde tanımlanmıştır; bu tanımlar tutumun üç ögesi olarak kabul edilen bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğelerinin hepsine veya birden çoğuna değinirler (Taylor ve diğ., 2012). Allport'un 1935'te verdiği tanım tutumların davranış eğilimi olduğunu ve davranış yönlendirici etkileri bulunduğunu vurgular (McGuire, 1969'dan aktaran: Hortaçsu, 2012). Bireyin düşünce, duygu ve davranış eğilimlerini birbirleriyle uyumlu kılan tutumların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğelerinin hepsi, yerleşmiş ve güçlü tutumlarda tam olarak bulunur (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014; Moorhead ve Griffin, 1989'dan aktaran: Kirel, 2013).

2.5.3 Özel Gereksinimli Bireye Yönelik Tutumlar

Tutumla ilgili olarak alan yazında değişik tanımlar bulunmakla birlikte, en çok kabul gören tanım Smit (1968) tarafından yapılmıştır. Buna göre tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir. Tutumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç ögesi bulunmaktadır. Bir tutumun gücü bu üç ögenin toplamıdır. Bu nedenle tüm tutumlar öğeleri ve güçleri bakımından farklılıklar gösterir. Genellikle yerleşmiş güçlü tutumların gücü ve öğeleri de yüksektir. Tutum ne kadar güçlü ise değiştirmekte o kadar zordur (Kağıtçıbaşı, 1985). Öğretmenlerin ve akranların özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutumları onların sosyal kabullerini etkileyebilmektedir.

2.5.4. Öğretmen Tutumları

Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ve özel gereksinimli çocuğa yönelik tutumlarına ilişkin alan yazında çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar incelendiğinde öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ve özel

gereksinimli öğrencilere yönelik tutumlarının ülkeden ülkeye ve cinseye göre değiştiği görülmektedir.

Leyser, Kapperman ve Keller (1994) Almanya, ABD, İsrail, Gana, Tayvan ve Filipinler'deki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, ABD ve Almanya'da ki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının, İsrail, Gana, Tayvan ve Filipinlerdeki öğretmenlerden daha olumlu olduğunu bulmuşlardır.

Öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve tutumları ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışan araştırmaların bazılarında kadın öğretmenlerin (Higgs, 1975; BehPajoo, 1992; Leyser ark., 1994) bazılarında erkek öğretmenlerin (Bayliss ve Burden 2000, Forlin, Jobling ve Carroll, 2001; Carroll, Forlin ve Jobling, 2003; Loreman, Sharma, Forlin, Earle, 2005) daha olumlu tutuma sahip olduğu, bazılarında ise kaynaştırmaya ilişkin öğretmen tutumları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı (Harisymiw ve Horne, 1975; Ringlaben ve Price, 1981; Grafii ve Minnes, 1988; Sucuoğlu ve Diken 1999; Şahbaz ve Peker, 2006) belirtilmektedir.

Öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve tutumlarını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları sınıfların kalabalık olması, kaynak oda yetersizliği (Vaughn, Schumm, Jallad, Slusher ve Saumeel, 1996) okulun ve özel gereksinimli öğrencinin özellikleri (Soodak, Podell ve Lehman, 1988) öğretmenlerin kaynaştırma ile ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olmamaları (Brad Shaw ve Mundia, 2006) olarak sıralanmaktadır.

2.5.5. Akran Tutumları

Kaynaştırma programlarının en önemli elemanlarında birisi de normal gelişim gösteren çocuklardır. Bazı araştırma sonuçları, normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli akranlarına olumlu yaklaşıtlarını belirtirken, çoğu araştırma sonuçların da ise bunun tersi savunularak, olumsuz tutumlardan söz edilmekte, olumsuz tutumların da özel gereksinimli öğrencilerin sosyal reddine yol açtığı belirtilmektedir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin, özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz tutumları, özel gereksinimli öğrencinin başarısını, sosyal ve duygusal uyumunu, sınıf içi davranışlarını, okula ve kendilerine yönelik tutumlarını etkilemektedir (Salend 1998; Akt. Sucuoğlu, 2006).

Çocukların tutumları 3-4 yaşlarında şekillenmeye başlamaktadır. Anne babaların çocuk yetiştirme sürecindeki etkileri, özel gereksinimli bireylerle deneyimlerinin olup olmaması, çocukların özel gereksinimli bireye yönelik tutumlarını etkilemekte, gazete, televizyon, radyo ve filmler, bu tutumun şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu faktörlere bağlı olarak küçük çocuklar okula başlarken, kendilerinden farklı olanlara karşı yanlış bilgi ve algılarla, tutumlara sahip olabilirler. Ancak bu tutumlar sürekli olarak değişmekte, bireyin yeni deneyimlerinin olması ve özel gereksinimli bireyler hakkında yeni bilgiler edinmesi ile tutumlar olumludan olumsuz ya da olumsuzdan olumluya değişebilmektedir (Gotlieb, Corman ve Curci, 1984 Akt. Sucuoğlu, 2006).

2.6. İlgili Araştırmalar

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özel gereksinim durumuna sahip çocuğun engeline bağlı olarak yaşadığı sorunlar bireyin kendisini ailesini etkilemektedir. Çocuğun gelişim durumuyla alakalı olarak olumlu veya olumsuz her olay aile bireylerinin tutum ve davranışlarını da etkilediği söylenebilir. Bu tutumsal davranışlar tabiki de çocuğa kendisine de yansımaktadır. Ailele bireylerine çocuk ile ilgili olarak bilgi verilmesi anında takınılan tutum, bulunulan şartlar ve ortam ailenin mevcut bu duruma uyum sürecini de yakından etkilemektedir. Çocuklarının engel durumuna bağlı olarak velilere doğru bilgi verilmek suretiyle, henüz daha uzun bir yola çıkmadan veliler için geleceğe güzel bir başlangıcı doğru yapılabilmektedir (Akkök, Aşkar ve Karancı 1992).

Gelişim düzeyleri normal olan çocukların velilerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları ve engelli bireye yönelik tepkileri birbirinden farklılıklar gösterebilir. Normal gelişim gösteren çocuk annelerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşleriyle ilgili bir araştırmada velilerin kaynaştırma eğitimine ilişkin olumlu tutum içinde bulundukları görülmüştür (Öncül ve Batu, 2005). Bir diğer araştırmada ise engelli çocuğa sahip olmayan anne-babaların kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının olumsuz oldukları belirlenmiş ve normal çocuğun kaynaştırma sınıfında uzun vadede eğitim almasının, olumsuz tutumların tersine çevrilebildiğini bildirilmiştir (Özbaba, 2000).

Esasında normal çocuğa sahip anne-babaların engelli çocuğu kabul edici olma durumlarının ve gerekli olan eğitimi desteklemeleri bağlamında çocuklarının

davranışlarını da etkilemektedir. Böylece, gelişimleri normal olan çocuklar da engelli bireyi daha yakından tanıyarak onların bireysel özelliklerini daha iyi anlamaları, onlara yardımcı olmak için gerekenleri öğrenerek dayanışma duygularını geliştirmeleri, hoşgörülü olma ve sorumluluk alma gibi sosyal yeteneklerinin de gelişmesi sağlanabilmektedir (Batu, 2000; 47).

İmrak (2009), tarafından yapılan çalışmada, öğretmen ve anne-babaların, okul öncesi dönemde kaynaştırmaya yönelik tutumlar incelenmiş, kaynaştırma eğitimi uygulanmış olan sınıflardaki akran ilişkileri gözlenmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda, velilerin tutumları ile özel gereksinimli çocuğa sahibi olma, kaynaştırma eğitimi sakıncalı bulma, aylık gelir, öğrenim durumu ve kaynaştırma eğitimine alınmasını tercih ettikleri engel grupları aralarında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Ünal (2010) tarafından yapılan başka bir çalışmada, engelli öğrenci ebeveynlerinin, öğretmenlerin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları belirlenmeye çalışılmış olan araştırma, ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışma şeklinde yapılmıştır. Araştırma, kaynaştırmanın uygulanmış olan sınıfta görev yapan seksen sınıf öğretmeni, bu öğretmenlerin sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisi olarak bulunan yüz ebeveyn, bu sınıflarda eğitim gören sekiz yüz yirmi dördü üçüncü, yedi yüz altısı dördüncü, sekiz yüz doksan ikisi beşinci sınıf olmak üzere toplam iki bin dört yüz yirmi yedi normal gelişim gösteren öğrenciyle birlikte gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada, öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını ölçmek için “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılırken, normal gelişim gösteren öğrencilerin engelli akranlarına yönelik tutumların ölçülmesi için “Etkinlik Tercih Formu”, velilerin ise kaynaştırmaya karşı tutumlarını ölçmek için “Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılmış olan bu çalışmadan elde edilen sonuca bakıldığında, öğretmenlerin kaynaştırma ve özel eğitim konularındaki bilgi düzeylerinin eksik olduğu, yeterli tecrübelerinin olmadığı, kaynaştırma eğitimi için yeterli zaman ayırmadıkları, bireyselleştirilmiş eğitim programlarını tam anlamıyla uygulamadıklarını, fakat aile ile işbirliği yaptıkları belirtilmiştir. Hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli yaşlılarına yönelik normal gelişim gösteren öğrencilerin tutumları bakıldığında; genellikle olumlu tutumlara sahip oldukları anlaşılmıştır. Kaynaştırma

öğrencisi ailelerinin bir çoğunun evlatlarının aldığı kaynaştırma eğitiminden gayet memnun oldukları belirlenmiştir.

Yapmış olduğu yüksek lisans tezinde Argün (2015) araştırma sonucunda ailelerin özel gereksinimli bireye sahip olma durumlarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumlar üzerinde etkili olmadığını tespit etmiştir. Normal gelişim gösteren çocuk ailelerinin kaynaştırmayı sakıncalı bulma değişkenine göre tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan test sonucunda davranışsal boyuttaki tutumlarında aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öte yandan duygusal açıdan velilerin kaynaştırma eğitimini sakıncalı buldukları da belirlenmiştir. Bilişsel boyutta velilerin tutumlarına bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmadığı bildirilmiştir.

Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin kaynaştırma eğitimini sakıncalı bulma değişkenine göre tutumlarını belirlemek için yapılan test sonucunda davranışsal, duygusal ve bilişsel boyutta aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Velilerin genel tutumları bakımından da aralarında anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir. Genel olarak ebeveynlerin kaynaştırma eğitime ilişkin tutumlarına bakıldığı zaman ise davranışsal ve duygusal boyutta kaynaştırma eğitime yönelik kararsız bir tutum içinde olduklarını, bilişsel boyuttaki tutumlarının ise olumsuz olduğu belirlenmiştir (Argün, 2015).

Tufan & Swadener (2016), Türkiye'deki erken çocukluk dönemi kaynaştırma ortamlarında, normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli akranlarına yönelik inanç ve fikirleri, tutumları ve etkileşim biçimleri hakkında bilgi edinmek için bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın katılımcıları 5-6 yaş aralığındaki, iki anasınıfına devam eden sekiz normal gelişim ve iki özel gelişim gösteren çocuk, normal gelişim gösteren çocukların ebeveynleri ve onların iki sınıf öğretmenidir. Çocukların özel gereksinimli sınıf arkadaşlarına yönelik tutumları hakkında daha detaylı bilgi toplayabilmek amacı ile katılımcı gözlemleri ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmelerin nitel analizleri kullanılmıştır. Normal gelişim gösteren çocukların sakatlık hakkında bildiklerini öğrendikten sonra, gözlem ve görüşme verilerine dayalı olarak tutumlar ile ilgili temalar oluşturulmuştur. Bu temalar olumlu ve olumsuz görüşler olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Olumlu başlıklar genellikle, hoşlanma, yardım etme, korkmak yerine koruyucu olma ve onları olabildiğince oyunlarına dâhil etme isteği şeklinde olan hislerini içermektedir.

Olumsuz başlıklar genellikle normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli akranlarına karşı düşük beklentilerine yönelik gözlemlerden ortaya çıkan dışlama, göz ardı etme ve onlarla ezici oynama gibi başlıklardır (Tufan & Swadener, 2016).

Dolanay (2016) danışmanı Mukaddes Demirok ile yaptığı tez çalışmasının sonucunda, annenin özel gereksinimli çocuğunu reddi annenin kişisel özelliklerine göre değişiklik olduğu gözlenmemiştir. Normal gelişim gösteren kardeşin özel gereksinimli kardeşi hakkındaki tutumları normal gelişim gösteren kardeşin cinsiyetine, yaşına, kardeş sayısına göre değişmemektedir. Ancak normal gelişim gösteren kardeşin özel gereksinimli kardeşi hakkındaki tutumları özel gereksinimli kardeşin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. Özel gereksinimli kardeşi kız olan normal gelişimli kardeşlerin özel gereksinimli kardeşle yaşamaya ilişkin olumsuz duygu ve düşünceleri Özel gereksinimli kardeşi erkek olanlara göre daha yüksektir (Dolanay, 2016).

Etkili ve başarılı bir kaynaştırma eğitiminin belirli unsurların gerçekleşmesine bağlı olduğu bildirilmektedir. Bunların en başında, okul yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ve özel gereksinimli çocukların eğitim haklarına karşı kabul edici ve destekleyici bir tutum sergilemeleridir (Taşdemir & Özbesler, 2017).

Özel gereksinimli öğrencilere yönelik destek eğitim odası uygulamalarına ilişkin öğretmen ve aile görüşlerinin belirlenmesi amacıyla Semiz (2018) bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine bakıldığında da, yasal düzenlemelere yönelik rehber öğretmen ve idareden bilgi aldıklarını, destek eğitim odasındaki eğitime destek vermek için paralel çalışmalar yürüttüklerini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri destek eğitim odasındaki fiziksel düzenlemeleri yetersiz bulduklarını, bu odada hangi yöntem ve teknikle ders yapıldığını bilmediklerini de ifade etmişlerdir. Destek eğitim odasında bilgisayar ve akıllı tahtanın olduğunu, kendi sınıflarında fiziksel bir düzenleme yapmadıklarını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri de öğretim esnasında öğrencileri motive etmek için basit sorular yönelttiklerini fakat öğretim sonu değerlendirmesi yapmadıklarını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri idarecilerin işleyiş ve planlama konusunda yardımcı olduklarını, ailelerinde destek eğitim odasındaki çalışmaları desteklediklerini belirtmişlerdir.

Destek eğitim odası öğretmenleri ve sınıf öğretmenleri, destek eğitim odasında yaşanan sorunlara yönelik fiziksel ortamın uygun olmadığını, ders saatlerinin yetersiz olduğunu ve ders programının uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bu sorunlara yönelik çözüm önerisi olarak, destek eğitim odasının fiziksel açıdan iyileştirilmesi, uygun program ve araç gerecin sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Aileler ise destek eğitim odasının birebir eğitim veren bir yer olduğunu, öğretmenlerin ellerinden gelenleri yaptıklarını, idarecilerin yardımcı olduklarını ve çocuğun destek eğitim aldıktan sonra daha sosyal olduğunu belirtmişlerdir.

Bu çalışmanın sonucunda; öğretmenlerin yasaları bildiği fakat yasalarda belirtildiği işlenişin olmadığı tespit edilmiştir. Destek eğitim odasında görevli olan öğretmenlerin alan bilgisinin yetersiz olduğu, yapılan öğretimlerin uygun öğretim yöntemi ve materyal ile desteklenmediği, öğrencilerin değerlendirilmedikleri görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin ise, kaynaştırma öğrencilerine yeterli uyarlama yapmadıkları, onların ihtiyaçlarına göre öğretim planlamadıkları ve öğrencilerini değerlendirmedikleri görülmüştür. Ailelerin görüşlerinin sonucunda ise verilen destek eğitim hizmetinden memnun oldukları görülmektedir.

Yapılan bir araştırmada, yaratıcı drama çalışmalarının ilkokula devam eden öğrenme güçlüğü tanıli kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içi etkinliklere katılım düzeylerine etkisinin incelenmiştir. Bu amaçla araştırmada, yaratıcı drama etkinliklerinin akran etkileşimini sağlamada, öğretmenle etkileşim kurmada, sınıf içi etkinliklere olumlu tutum geliştirmede, etkinliklere katılmada ve katılımı sürdürmede ne düzeyde etkili olduğu sorularına cevap aranmıştır. Araştırma sonunda kaynaştırma öğrencisinin arkadaşlarıyla ve öğretmeniyle etkileşimde bulunma düzeyinin arttığı, etkinliklere karşı olumlu tutum geliştirdiği ve etkinliklere katılım düzeyinin arttığı saptanmıştır. Buna göre kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içi etkinliklere katılımlarını sağlamada (söz hakkı alma, grupla çalışma, iletişim) yaratıcı drama uygulamalarından yararlanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Erdoğan, Arslantaş ve Kurnaz, 2018).

Özokçu'nun (2018) yaptığı araştırma sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının oldukça olumlu düzeyde olduğu, öz yeterlilik düzeylerinin ise oldukça yüksek düzeyde olduğunu göstermiştir. Öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumları ile öz yeterlilikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının

kaynaştırma yeterliliklerinin kaynaştırmaya yönelik tutumun anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Ozokcu, 2018).

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Jobe, Rust, Brissie (1996), özel eğitim ile ilgili hizmet içi eğitim alma ve özel eğitim deneyimi değişkenlerine göre sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarını incelemişlerdir. Araştırmada veri toplamak amacıyla Antonak ve Larivee (1995) tarafından geliştirilen “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, öğretmenlerin özel gereksinimli bireylerin normal eğitim ortamlarına dahil edilmesine yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca özel eğitim ile ilgili hizmet içi eğitim alma ve özel eğitim deneyiminin, engelli bireylerin kaynaştırılmasına yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Gottlieb ve Leyser (1996) özel gereksinimli çocuğun bulunduğu normal sınıflarda, normal gelişim gösteren çocukların anne-babalarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını 10 yıl arayla iki kez değerlendirmeye alınmıştır. Her ikisinde de ailesinde özürlü birey bulunan anne babaların tutumları ile ailesinde özel gereksinimli birey bulunmayan anne-babaların tutumları karşılaştırma yapılmıştır. Araştırmanın önemli bir bulgusu, ailesinde özel gereksinimli birey bulunan ailelerin ikinci değerlendirmede olumlu tutumlar sergilemesidir. Ailesinde özel gereksinimli birey bulunmayan ailelerin tutumlarında ise değişiklik bulunmamıştır.

McKay (2012), nicel çalışmasında ilköğretim okulundaki öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi hakkındaki tutumlarını etkileyen faktörlerin neler olduğunu incelenmiştir. Çalışmada ayrıca öğretmenler üzerindeki özel değişkenlerin etkisini araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada 38 ögeli tutum anketi kullanılarak kaynaştırma eğitime yönelik 661 öğretmenin tutumları ölçülmüştür. Özellikle daha ciddi sakatlık, olumsuz tutumlar, okulun demografik yapısı, yani okulun konumu, okul yönetimi ve tutumlar, okul büyüklüğü gibi çeşitli değişkenlere bağlı öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlar belirlediği anlaşılmıştır. Ancak, özürlü nüfus ile kaynaştırma öğrencisine yönelik öğretmen tutumlarında fark bulunmuştur. İlköğretim okulu öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutumlarının olumlu olmakla birlikte, ancak genel eğitimde özel gereksinimli öğrencilerin dışlanmayla yüzleştiği

belirlenmiştir. Kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen tutumları ile iletişim, cinsiyet, etnik köken, yaş ve eğitimleri ile ilişkili farklılık bulunmamıştır.

Yapılan bir başka araştırma sonucunda evli ve bekar öğretmenler arasında özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutumlarında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Bu mesleki açıdan, nitelikli öğretmen olup özel gereksinimli öğrencilerin dahil edilmesine yönelik tutumlarda, mesleki olmayan nitelikli öğretmenlerden daha olumlu bir tutuma sahip olma eğilimindedir. Öğretmenlerin Nijerya'daki özel gereksinimli çocuklar için daha iyi bir yarın için uygulama ve kabul etme yöntemleri hakkındaki bilgilerini geliştirmek için bu araştırmada öğretmenlerin seminer ve konferanslara katılmaları önerilmiştir (Fakolade, Adeniyi, & Tella, 2017).

Finlandiyada yapılan bir araştırmada, Finlandiyalı öğretmenler arasında kaynaştırma eğitimine ilişkin mevcut durumun ana hatlarını çizmeye çalışılmıştır. Sonuçlar, Finlandiya'da, kaynaştırma eğitim politikasının, öğretmenler arasında, özellikle konu öğretmenleri tarafından verilen temel okulun üst sınıflarında, tutumsal engellere hızla çarptığını göstermektedir. Ancak, küçük bir öğretmen azınlığının kaynaştırma eğitimine sıcak baktığı yapılan bu araştırmada sonucunda tespit edilmiştir (Saloviita, 2018).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin nasıl analiz edildiğine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarını belirlemek için, betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İki ya da daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2016).

Yapılan araştırmaya bağlı olarak betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinin uygun olduğu planlanmıştır. İlişkisel tarama modeli olarak bu modelde, değişkenlerin aralarındaki ilişkiler korelasyon çeşidi ve karşılaştırmanın türü olarak iki biçimde incelenebilmektedir. Korelasyonun çeşidi ilişkisel tarama yapıldığında, tüm değişkenlerin her birer değişimini, birlikte değişimin olma durumu olup olmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Karşılaştırma biçimi ilişkisel tarama modeli uygulanırken en az iki değişken tesbit edilerek bunlardan birine (bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturulduktan sonra, diğer değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir değişim olma durumu belirlenmektedir (Karasar, 2016).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mardin ilinin Kızıltepe İlçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullardaki hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerin kaynaştırıldığı sınıflarda eğitim gören normal gelişim gösteren 600 öğrenci ve bu öğrencilerin 600 velisi oluşturmaktadır. Araştırmada seçkisiz örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise Mardin ilinin Kızıltepe İlçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Daire Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullardaki hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerin kaynaştırıldığı sınıflarda eğitim gören normal gelişim 240 öğrenci ve bu öğrencilerin 240 velisi oluşturmaktadır. Araştırma evrenini tamamına ulaşılması

zaman, maliyet ve kontrol bakımından güç olacağından dolayı araştırmada çalışma evrenini temsil edecek şekilde örneklem seçmek için basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evreninde 570 öğrenci bulunmakta olup, %95 güven düzeyi ve %5 örnekleme hatası ile 230 öğrenci ile görüşülmesi yeterli olup, araştırmada 240 öğrenci ve velisi ile görüşülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerinin toplanması amacıyla Siperstein (1980) tarafından geliştirilen “Etkinlik Tercih Formu” kullanılmıştır. Bu formun yabancı dilde hazırlanmış olması dolayısı ile aynı formu Türkçe’ye uyarlayan Çifci (1997)’nin geliştirdiği “Etkinlik Tercih Formu” kullanılmıştır. Bunun yanında ailelerin kaynaştırmaya yönelik tutumunu ölçmek üzere Özbaba (2000) tarafından geliştirilen “Tutum Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. İzine dair belge ve ölçekler Ek 2’de verilmiştir. Ayrıca, araştırma hakkında velileri bilgilendiren ve katılım onaylarını içeren Veli Bilgi ve Katılım Onay Formu da Ek’ler bölümünde yer almaktadır.

3.3.1 Tutum Ölçeği

Anne-babalar ve genelde eğitimcilerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Özbaba (2000) tarafından geliştirilmiştir (Ek-2). Bu ölçek Gönül Kırcaali İftar’ın “Kaynaştırmaya ilişkin görüşler” ve Özyürek’in (1995) “Engelli kişilere yönelik değiştirilen tutumların sürekliliği” adlı çalışmalarından esinlenilerek oluşturulmuştur. Otuz maddeden oluşan bu ölçek, 5’li Likert tipindedir (5=tümüyle katılıyorum, 4=katılıyorum, 3=kararsızım, 2=katılmıyorum, 1=kesinlikle katılmıyorum)

Ölçekte bulunan 2,3,5,6,9,12,14,19,22,23,25,26,28,29’uncu sorular olumsuz olan maddelerdir. Ölçek için yapılan geçerlik-güvenirlik çalışması sonucunda, test tekrar test güvenirlik katsayısı 0.97 dir. Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.92 olarak tespit edilmiştir.

Daha önce İmrak’ın (2009) çalışmasında kullanılan bu tutum ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması tekrardan yapılmıştır. Bu çalışma sırasında yapılan faktör analizi sonucunda soruların üç faktörde toplanmış olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda davranış boyutunda 11 maddenin kaldığı ve varyansı açıklama yüzdesinin 22,04 olduğu, duygusal boyutunda 8 maddenin kaldığı ve açıklanan varyansının 18,77

olduğu, bilişsel boyutunda ise 2 maddenin kaldığı ve açıklanan varyansının 7,92 olduğu bildirilmiştir. Ölçek geliştirme çalışması sonrasında ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaştıkları sonucuna varmışlardır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı birinci alt boyut için 0,87, ikinci alt boyut için 0,81 ve üçüncü alt ölçekte 0,55 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada Cronbach alpha değerleri birinci alt boyutu için 0,78, ikinci alt boyut için 0,79 , üçüncü alt boyut için .74 olarak bulunmuştur. Ölçek madde puanlarına ilişkin değerlendirme skalası aşağıdaki gibidir;

1. Hiç Katılmıyorum	1.00–1.80
2. Az Katılıyorum	1.81–2.60
3. Katılıyorum	2.61–3.40
4. Çok Katılıyorum	3.41–4.20
5. Tamamen Katılıyorum	4.21–5.00

3.3.2 Etkinlik Tercih Formu (Activity Preference Scale)

Etkinlik tercih formu olarak hazırlanan bu ölçek, normal gelişim gösteren çocukların engelli akranlarına karşı tutumlarının belirlenmesi için Siperstein (1980) 15 maddeden oluşan bir ölçek çalışması yapmıştır. Beşli Likert tipinde oluşturulan bu ölçekte yer alan her soru 4= “Çok Hoşlanırım” dan 1= “Hiç hoşlanmam” doğru olmak üzere 4’lü dereceleme anahtarı biçiminde oluşturulmuştur. 15 soru olduğu için ölçekten elde edilecek en düşük puan 15 ve en yüksek puan ise 60’tır. Ölçekten elde edilecek puanın düşük olmasının bir sonucu olarak, öğretmenlerin engelli bireylere yönelik olumsuz tutumuna işaret ettiği söylenebilecektir. 696 normal gelişim gösteren öğrenci üzerinde yapıldıktan sonra yapılan güvenirlik çalışması sonucunda hesaplanan Cronbach-alfa iç tutarlılık katsayısı 0.90’dır.

Etkinlik Tercih Formu’nun yabancı dilde olamsından dolayı Çifci (1997) bu formu Türkçe’ye uyarlamıştır. Bolu’daki üç ilkokulun beşinci sınıfında yer alan özel eğitim sınıflarındaki 200 öğrenci ile yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır (Ek-2). Burada yine Cronbach alfa iç tutarlılık sayısı 0.90 olarak bulunmuştur. Diğer bir güvenirlik heaplama yöntemi olarak bilinen iki yarım güvenirliği (Split-half reliability) r değeri 0.88, aynı zamanda test tekrar test güvenirliği ise $r = 0.79$ olarak hesaplanmıştır. Ölçek madde puanlarına ilişkin değerlendirme skalası aşağıdaki gibidir;

1. Hiç Hoşlanmam	1.00–1.75
2. Hoşlanmam	1.76–2.50
3. Hoşlanırım	2.51–3.25
4. Çok Hoşlanırım	3.26–4.00

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında, Mardin ili, Kızıltepe ilçesi orta okullarının okul yöneticileri ile görüşülüp, her bir okul için görüşme planları hazırlanmıştır. Yapılan planlama dahilinde okullara gidilerek öğrenci ve ailelere sözlü mümkünse yüz yüze araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul edenler ile bekleme salonunda görüşülerek veya adreslerine postalanarak veri toplama araçları uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin elde edilmesi sonrasında Statistical Package for Social Sciences SPSS 24.0 yazılımı istatistiksel çözümleme amacıyla kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Verilerin normal dağılıp dağılmadığının anlaşılması için SPSS ile ilk analizler yapılmıştır. Yapılan Kolmogorow-Smirnov testi sonucunda dağılımın normal olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$). Ölçeklerde bulunan tüm maddeleri açıklamaları için ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak ifade edilmeye çalışılmıştır. İki ölçek arasındaki ilişki düzeyinin belirlenmesi amacıyla Pearson korelasyon testi yapılarak açıklanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarının belirlenmesini amaçlayan araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri Tablo 1’de incelenmiştir.

Tablo 1.

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri

Maddeler		$\bar{X}$	SS
1	Evime davet etmek isterim	3,03	,826
2	Sınıfta yan yana oturmak	3,13	,803
3	Birlikte kızak kaymak	2,90	,799
4	Sınıfta birlikte çalışmak	2,83	,815
5	Okuldan sonra birlikte oynamak	3,13	,816
6	Okulda birlikte yemek yemek	3,27	,781
7	Evde birlikte televizyon seyretmek	3,12	,792
8	Tenefüslerde birlikte oynamak	3,05	,806
9	Bizim evde oynamak	2,99	,841
10	Öğretmene birlikte yardım etmek	2,88	,827
11	Birlikte bisiklete binmek	3,03	,844
12	Sınıfta birlikte oynamak	3,07	,841

13	Birlikte pikniğe gitmek	2,97	,817
14	Aynı takımda top oynamak	3,00	,817
15	Birlikte sinemaya gitmek	3,16	1,25

Yapılan araştırma sonucunda, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri Tablo 1 de incelenmiştir.

Normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencilerini “Evime davet etmek isterim” maddesi için öğrenciler hoşlanırım yanıtını vermişlerdir ($\bar{X}$ =3,03; SS=,826). Benzer olarak “Sınıfta yan yana oturmak” ($\bar{X}$ =3,13; SS=,803), “Birlikte kızıak kaymak” ($\bar{X}$ =2,90; SS=,799), “Sınıfta birlikte çalışmak” ($\bar{X}$ =2,83; SS=,815), “Okuldan sonra birlikte oynamak” ($\bar{X}$ =3,13; SS=,816), “Evde birlikte televizyon seyretmek” ($\bar{X}$ =3,12; SS=,792), “Tenefüslerde birlikte oynamak” ($\bar{X}$ =3,05; SS=,806), “Bizim evde oynamak” ($\bar{X}$ =2,99; SS=,841), “Öğretmene birlikte yardım etmek” ($\bar{X}$ =2,88; SS=,827), “Birlikte bisiklete binmek” ($\bar{X}$ =3,03; SS=,844), “Sınıfta birlikte oynamak” ($\bar{X}$ =3,07; SS=,841), “Birlikte pikniğe gitmek” ($\bar{X}$ =2,97; SS=,817), “Aynı takımda top oynamak” ($\bar{X}$ =3,00; SS=,817) ve “Birlikte sinemaya gitmek” ($\bar{X}$ =3,16; SS=1,25) maddeleri için hoşlanırım yanıtı vererek onlarla bu etkinlikleri yapmaktan mutlu olacaklarını dile getirmişlerdir. “Okulda birlikte yemek yemek” ($\bar{X}$ =3,27; SS=,781) maddesi için ise çok hoşlanırım diyerek, onlarla yemek yemenin kendilerini çok mutlu olacaklarını söylemişlerdir.

Genel olarak, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile etkinlik tercihleri puanları ortalaması gözetildiğinde ise öğrenciler hoşlanırım yanıtı vererek ($\bar{X}$ =3,02; SS=,402), onlarla etkinlik yapmaktan mutlu olacaklarını dile getirmişlerdir.

4.2. Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

İlkokul Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Tutumları

	Maddeler	$\bar{X}$	SS
1	Özel eğitim gerektiren çocuklar için özel okullar olmalıdır.	3.31	1.548
2	Özel eğitim gerektiren çocukların özel topluluklarda yaşamaları ve eğitilmeleri onlar için daha iyi olur.	2.82	1.500
3	Özel eğitim gerektiren çocukların normal çocukların eğitim aldığı ortamlarda eğitim almaları hemen hemen olanaksızdır.	2.94	1.285
4	Özel eğitim gerektiren çocuklardan beklenenlerin, normal çocuklardan beklenenlerden farklı olması gerekir.	3.15	1.438
5	Özel eğitim gerektiren çocuklar genellikle kendilerine benzeyen çocuklarla olmaktan daha mutlu olurlar.	2.82	1.438
6	Özel eğitim gerektiren çocuklar normal çocukların birbirleriyle kurdukları sosyal iletişimi asla kuramazlar.	2.34	1.401
7	Kaynaştırmanın sağladığı toplumsal etkileşim, öğrenciler arası farklılıkların anlaşılmasını ve kabul edilmesini kolaylaştırır.	3.20	1.247
8	Özel eğitim gereksinimli öğrencinin normal sınıfta davranış sorunları gösterme olasılığı, ayrıştırılmış sınıfta göstereceği davranış sorunlarından daha fazla değildir.	2.67	1.303
9	Özel eğitim gereksinimli öğrenciye normal sınıfta gösterilecek özel ilgi, diğer öğrencilerin zararına olur.	2.92	1.211
10	Normal sınıfta bulunmak, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin gelişimini hızlandırır.	2.52	1.366
11	Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılması,normal sınıf düzeninde önemli değişiklikler yapılmasını gerektirmez.	2.32	1.099
12	Normal sınıftaki rahatlık, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin karmaşa yaşamasına yol açar.	2.50	1.235
13	Sınıfta Özel eğitim gereksinimli bir öğrencinin bulunması, normal öğrencilerin farklılıklara saygı göstermeyi öğrenmesini sağlar.	2.78	1.352
14	Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, bağımsızlık kazanmasına katkıda bulunmaz.	2.51	1.366

15	Kaynaştırma öğrencisi bulunan bir sınıfta kontrol sağlamak, kaynaştırma öğrencisi bulunmayan bir sınıfta kontrol sağlamaktan daha zor değildir.	2.85	1.388
16	Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin sosyal gelişimi açısından yararlıdır.	3.42	1.304
17	Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin dil ve zihinsel gelişimi açısından yararlı değildir.	3.38	1.643
18	Sınıfta Özel eğitim gereksinimli bir öğrencinin bulunması, normal çocuğun gelişimini hiçbir şekilde engellemez.	2.92	1.502
19	Özel eğitim gereksinimli öğrenci sınıfta karmaşaya yol açabilir.	2.80	1.302
20	Özel eğitim gereksinimli öğrenciye, normal sınıftaki tüm etkinliklere katılabilmesi için her türlü fırsat verilmelidir.	3.64	1.322
21	Özel eğitim gereksinimli çocukların, sınıftaki bütün etkinliklere katılmalarına gerek yoktur.	2.91	1.511
22	Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin toplumsal ve duygusal gelişimi açısından yararlı değildir.	2.77	1.529
23	Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim sayesinde, Özel eğitim gereksinimli çocuk normal gelişim gösteren çocuklardan korunmuş olur.	3.57	1.335
24	Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin zihinsel gelişimi için daha elverişli bir ortam sağlamaz.	3.67	1.385
25	Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim, çocuğun gelişimi için normal sınıfta alacağı eğitimden daha faydalıdır.	3.90	1.431
26	Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini en iyi şekilde gerçekleştirecek kişiler özel eğitim öğretmenleridir.	4.02	1.238
27	Normal sınıf öğretmenleri kaynaştırma sırasında Özel eğitim gereksinimli öğrenci için gerekli eğitimi sağlayacak yeterlilikte değildir.	3.06	1.496
28	Özel eğitim gereksinimli çocukların ders zamanları dışında normal çocuklarla birlikte olmaları daha uygundur.	3.24	1.378

29	Özel eğitim gereksinimli öğrenciler için hazırlanmış özel okullar sayesinde normal çocuklar Özel eğitim gereksinimli öğrencilerden görebilecekleri zararlardan korunmuş olur.	3.58	1.386
30	Özel okullarda verilen eğitim ile özel sınıflarda verilen eğitim, kaynaştırılmış sınıfta verilen eğitimden daha faydalı değildir.	3.17	1.608

Tablo 2’de kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik her maddenin tutum puanları ortalaması ve standart sapmasına göre değerlendirildiğinde “Özel eğitim gerektiren çocuklar normal çocukların birbirleriyle kurdukları sosyal iletişimi asla kuramazlar” maddesi için az katılıyorum ($\bar{X}$ =2.34; SS=1.401) demişlerdir. Benzer şekilde “Normal sınıfta bulunmak, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin gelişimini hızlandırır” ($\bar{X}$ =2.52; SS=1.366), “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılması,normal sınıf düzeninde önemli değişiklikler yapılmasını gerektirmez” ($\bar{X}$ =2.32; SS=1.099), “Normal sınıftaki rahatlık, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin karmaşa yaşamasına yol açar” ($\bar{X}$ =2.50; SS=1.235), “Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması ve bağımsızlık kazanmasına katkıda bulunmaz” ($\bar{X}$ =2.51; SS=1.366) maddeleri için de az katılıyorum yanıtı vermişlerdir.

Araştırmada, “Özel eğitim gerektiren çocuklar için özel okullar olmalıdır” tutum maddesi için veliler katılıyorum ($\bar{X}$ =3.31; SS=1.548) yanıtı vermişlerdir. Benzer şekilde, “Özel eğitim gerektiren çocukların özel topluluklarda yaşamaları ve eğitilmeleri onlar için daha iyi olur” ($\bar{X}$ =2.82; SS= 1.500), “Özel eğitim gerektiren çocukların normal çocukların eğitim aldığı ortamlarda eğitim almaları hemen hemen olanaksızdır” ($\bar{X}$ =2.94; SS=1.285), “Özel eğitim gerektiren çocuklardan beklenenlerin, normal çocuklardan beklenenlerden farklı olması gerekir” ($\bar{X}$ =3.15; SS=1.438), “Özel eğitim gerektiren çocuklar genellikle kendilerine benzeyen çocuklarla olmaktan daha mutlu olurlar” ($\bar{X}$ =2.82; SS=1.438), “Kaynaştırmanın sağladığı toplumsal etkileşim, öğrenciler arası farklılıkların anlaşılmasını ve kabul edilmesini kolaylaştırır” ($\bar{X}$ =3.20; SS=1.247), “Özel eğitim gereksinimli öğrencinin normal sınıfta davranış sorunları gösterme olasılığı, ayrıştırılmış sınıfta göstereceği davranış sorunlarından daha fazla değildir” ($\bar{X}$ =2.67; SS= 1.303), “Özel eğitim gereksinimli öğrenciye normal sınıfta gösterilecek özel ilgi, diğer öğrencilerin zararına

olur” ($\bar{X}$ =2.92; SS=1.211), “Sınıfta Özel eğitim gereksinimli bir öğrencinin bulunması, normal öğrencilerin farklılıklara saygı göstermeyi öğrenmesini sağlar ($\bar{X}$ =2.78; SS=1.352), “Kaynaştırma öğrencisi bulunan bir sınıfta kontrol sağlamak, kaynaştırma öğrencisi bulmayan bir sınıfta kontrol sağlamaktan daha zor değildir” ($\bar{X}$ =2.85; SS=1.388), “Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin dil ve zihinsel gelişimi açısından yararlı değildir” ($\bar{X}$ =3.38; SS=1.643), “Sınıfta Özel eğitim gereksinimli bir öğrencinin bulunması, normal çocuğun gelişimini hiçbir şekilde engellemez” ($\bar{X}$ =2.92; SS=1.502), “Özel eğitim gereksinimli öğrenci sınıfta karmaşaya yol açabilir” ($\bar{X}$ =2.80; SS=1.302), “Özel eğitim gereksinimli çocukların, sınıftaki bütün etkinliklere katılmalarına gerek yoktur” ($\bar{X}$ =2.91; SS=1.511), “Özel sınıftaki ayrılaştırılmış eğitim, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin toplumsal ve duygusal gelişimi açısından yararlı değildir.” ($\bar{X}$ =2.77; SS=1.529), “Normal sınıf öğretmenleri kaynaştırma sırasında Özel eğitim gereksinimli öğrenci için gerekli eğitimi sağlayacak yeterlilikte değildir” ($\bar{X}$ =3.06; SS=1.496), “Özel eğitim gereksinimli çocukların ders zamanları dışında normal çocuklarla birlikte olmaları daha uygundur” ($\bar{X}$ =3.24; SS=1.378) ve “Özel okullarda verilen eğitim ile özel sınıflarda verilen eğitim, kaynaştırılmış sınıfta verilen eğitimden daha faydalı değildir” ($\bar{X}$ =3.17; SS=1.608) maddeleri için veliler katılıyorum yanıtı vermişlerdir.

Yapılan araştırma sonucunda, “Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin sosyal gelişimi açısından yararlıdır” ($\bar{X}$ =3.42; SS=1.304) maddesi için veliler çok katılıyorum yanıtı vermişlerdir. Benzer şekilde, “Özel eğitim gereksinimli öğrenciye, normal sınıftaki tüm etkinliklere katılabilmesi için her türlü fırsat verilmelidir” ($\bar{X}$ =3.64; SS=1.322), 1“Özel sınıftaki ayrılaştırılmış eğitim sayesinde, Özel eğitim gereksinimli çocuk normal gelişim gösteren çocuklardan korunmuş olur” ($\bar{X}$ =3.57; SS=1.335), “Özel sınıftaki ayrılaştırılmış eğitim, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin zihinsel gelişimi için daha elverişli bir ortam sağlamaz” ($\bar{X}$ =3.67; SS=1.385), “Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim, çocuğun gelişimi için normal sınıfta alacağı eğitimden daha faydalıdır” ($\bar{X}$ =3.90; SS=1.431), “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini en iyi şekilde gerçekleştirecek kişiler özel eğitim öğretmenleridir” ($\bar{X}$ =4.02; SS=1.238) ve “Özel eğitim gereksinimli öğrenciler için hazırlanmış özel okullar sayesinde normal çocuklar Özel eğitim gereksinimli öğrencilerden görebilecekleri zararlardan korunmuş olur” ($\bar{X}$ =3.58; SS=1.386)

maddeleri için de veliler çok katılıyorum yanıtı vermişlerdir.

Genel olarak, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutum puanları ortalaması gözetildiğinde ise aileler ($\bar{X}=3,00$; $SS=,258$) katılıyorum yanıtı vermişlerdir.

4.3. Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların etkinlik tercihleri ile velilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasındaki ilişki

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların etkinlik tercihleri ile ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasındaki ilişki düzeyinin belirlenmesi için parametrik testlerden Pearson korelasyon analizi yapılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3.

Öğrencilerin Etkinlik Tercihleri İle Velilerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

		Etkinlik Tercihleri	Tutum
Etkinlik Tercihleri	R	1	.283
	P		.000
	N	240	240
Tutum	R	.283	1
	P	.000	
	N	240	240

Tablo 3'te yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin etkinlik tercihleri ile velilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Buna göre öğrencilerin etkinlik tercihleri puanlarının artması durumunda velilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutum puanlarının da arttığı şeklinde yorumlanabilir. Determinasyon katsayısı ($R^2=0.08$) dikkate alındığında, öğrencilerin etkinlik tercihlerindeki toplam varyansın (değişkenliğin) %8'inin velilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarından kaynaklandığı söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları ile ilgili bulgular alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencilerini kendi evlerine davet etme, birlikte kayak yapma, sınıfta yan yana oturma ya da birlikte çalışmak, birlikte oynamak , TV izlemek, bisiklete binmek, piknik yapmak ya da sinamaya gitmek gibi etkinlikleri birlikte yapmaktan hoşlanmaktadırlar. Hatta birlikte yemek yemekten çok hoşlanmaktadırlar. Genel olarak, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencileri ile birlikte etkinlik onlarla etkinlik yapmaktan mutlu olacaklarını dile getirmişlerdir.

Erdoğan ve diğ. (2018) yaptıkları araştırmada amaç olarak; yaratıcı drama çalışmalarının ilkokula devam eden öğrenme güçlüğü tanılı kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içi etkinliklere katılım düzeylerine etkisini incelemişlerdir. Bu amaçla araştırmada, yaratıcı drama etkinliklerinin akran etkileşimini sağlamada, öğretmenle etkileşim kurmada, sınıf içi etkinliklere olumlu tutum geliştirmede, etkinliklere katılmada ve katılımı sürdürmede ne düzeyde etkili olduğu sorularına cevap aranmıştır. Araştırmanın deneği öğrenme güçlüğü tanısı almış bir kaynaştırma öğrencisidir. Araştırma, öğrencinin bulunduğu Konya'daki düşük/orta sosyo-ekonomik düzeyde yirmi kişilik bir ilkokul sınıfında yürütülmüştür. Kaynaştırma öğrencisi, öğretmen gözlem ve ifadelerine göre akranları tarafından dışlanmış, arkadaşlarıyla etkileşimde bulunmayan, etkinliklere katılmayan bir öğrencidir. Çalışma tek denekli araştırma yöntemlerinden ABA modeliyle yürütülmüştür. Veriler, gözlem formuyla üç farklı gözlemci tarafından puanlanmış ve nitel verilerle desteklenmiştir. Elde edilen veriler grafiğe dönüştürülerek yorumlanmış, nitel veriler betimsel analizle çözümlenmiştir.

Araştırma sonunda kaynaştırma öğrencisinin arkadaşlarıyla ve öğretmeniyle etkileşimde bulunma düzeyinin arttığı, etkinliklere karşı olumlu tutum geliştirdiği ve etkinliklere katılım düzeyinin arttığı saptanmıştır. Buna göre kaynaştırma

öğrencilerinin sınıf içi etkinliklere katılımlarını sağlamada (söz hakkı alma, grupla çalışma, iletişim) yaratıcı drama uygulamalarından yararlanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları incelendiğinde, özel eğitim gerektiren çocuklar normal çocukların birbirleriyle kurdukları benzer sosyal iletişimi aslında kurabileceklerini, fakat veliler, normal sınıfta bulunmak yerine kaynaştırma sınıfında sınıfta bazı değişiklikler de yaparak öğrencinin gelişimini hızlandırabileceğini düşünmektedirler. Ayrıca veliler, normal sınıftaki rahatlık, öğrencinin karmaşa yaşamamasına tam anlamında yol açmayacağını ve bu konuda bir rahatsızlık çıkmayacağını belirtmişlerdir.

Araştırmada, veliler, özel eğitim gerektiren çocuklar için özel okulların olmasına, özel topluluklarda yaşamaları ve eğitilmeleri gibi konulara orta düzeyde katılmışlar ve normal çocukların eğitim aldığı ortamlarda eğitim almaları gibi bir görüşe tam anlamında katılmamışlardır. Aslında, özel eğitim gerektiren çocuklardan beklenenlerin, normal çocuklardan beklenenler ile benzerlikler göstermekte olduğu konusunda öğretmenler hem fikirdirler.

Kaynaştırmanın sağladığı toplumsal etkileşim, öğrenciler arası farklılıkların anlaşılmasını ve kabul edilmesini aslında tam olarak kolaylaştırmamakta ve veliler öğrencinin normal sınıfta davranış sorunları gösterme olasılığı olabileceğini de belirtirken ayrıştırılmış sınıfta da benzer olabileceği konusunda orta düzeyde yine katılmışlardır.

Özel eğitim gereksinimli öğrenciye normal sınıfta gösterilecek özel ilgi, diğer normal öğrencilerle benzer olacağına ya da bir sınıfta kontrol sağlamak, kaynaştırma öğrencisi bulmayan bir sınıfta kontrol sağlamada veliler orta düzeyde katılmışlardır.

Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin dil ve zihinsel gelişimi açısından yararlılığına bakıldığında özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılmasının aslında çok da zararlı olacağına inanmamakla beraber, kaynaştırılması durumunda da bazı endişelerin olabileceğine aileler katılmaktadırlar, çünkü bu konuda tam olarak bir katılım yoktur. Veliler, özel eğitim gereksinimli öğrenci sınıfta karmaşaya yol açması konusunda orta düzeyde

katılarak, onların bazen karmaşaya neden olabileceklerini belirtmişlerdir.

Türkiye’de Eskişehir ilinde yapılan kaynaştırma uygulamalarının uygulandığı bir ilköğretim okulunda normal gelişim gösteren öğrencilerin ebeveynlerinin okulda uygulanan kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Yapılan bu araştırmada sekizinci sınıflarda uygulanan kaynaştırma sınıflarındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin anneleri ile birlikte yapılmıştır. Araştırmada nitel verilerin elde edilmesi amacıyla nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Yapılan çalışma sonunda, normal gelişim gösteren öğrencilerin annelerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür. Fakat, kaynaştırma uygulamaları konularında annelerin bilgilerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında, kaynaştırma uygulamalarının yararı konusunda annelerin büyük bir çoğunluğu hem özel gereksinimli çocuğa hem de normal gelişim gösteren çocuklara yararı olduğu sonucuna ulaşılmıştır Öncül (2003).

Veliler, özel eğitim gereksinimli çocukların, sınıftaki bütün etkinliklere ille de katılmalarına gerekli bulmamaktadırlar. Bunun yanında veliler, ayrıştırılmış eğitimin, özel eğitim gereksinimli öğrencinin toplumsal ve duygusal gelişimi açısından yararlılığı açısından orta düzeyde katılmışlardır. Bu da, toplumsal ve duygusal gelişimin başka durumlardan da etkilendiği anlaşılmaktadır.

Normal sınıf öğretmenleri kaynaştırma sırasında özel eğitim gereksinimli öğrenci için gerekli eğitimi sağlaması konusundaki tutumları orta düzeyde olup, öğretmenlerin bu konudaki eğitimlerinin tam olmamasına da dikkat çekmektedirler. Özel eğitim gereksinimli çocukların ders zamanları dışında normal çocuklarla birlikte olmaları daha uygunluğu konusunda veliler katılıyorum yanıtı verirken tam katılmadıklarından bazı tereddütlere de işaret etmiş sayılırlar. Özel okullarda verilen eğitim ile özel sınıflarda verilen eğitim, kaynaştırılmış sınıfta verilen eğitimden daha faydalı olmadığına veliler orta düzeyde katılıyorum yanıtı vermişlerdir. Bu da, özel eğitim her nerede verilirse verilsin üzerinde dikkat gerektiren bir konu olduğunu akla getirmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda, veli tutumlarına bakıldığında, özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin sosyal gelişimi açısından yararlı olduğuna, özel eğitim gereksinimli öğrenciye, normal sınıftaki tüm

etkinliklere katılabilmesi için her türlü fırsat verilmesine, özel sınıftaki ayrıştirılmış eğitim sayesinde, özel eğitim gereksinimli çocuk normal gelişim gösteren çocuklardan korunmuş olacağına yönelik öğretmen tutumları çok olumludur.

Veliler, özel sınıftaki ayrıştirılmış eğitimin, özel eğitim gereksinimli öğrencinin zihinsel gelişimi için daha elverişli bir ortam sağlamadığına inanmaktadırlar. Bu da, öğrencilerin bu kazanımlarının bu şekilde elde edilemeyeceğini göstermektedir. Aslında veliler, özel sınıftaki ayrıştirılmış eğitim çocuğun gelişimi için normal sınıfta alacağı eğitimden daha faydalı olacağına inanmaktadırlar. Bu da okulların donanımları ve yeterlikleri knusunda soru işareti yaratmaktadır.

Çuhadar (2006) yaptığı çalışmada, özellikle okullarında kaynaştırma eğitimi için gelen öğrenciler varsa, bu okulda bulunan ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin bu öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlamaları gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu araştırmada, gerekirse program geliştirme, özel eğitim, kaynaştırma eğitimi ve BEP ile ilgili ders eğitimcilerin kurs almaları gerektiği konusunda uyarılarda bulunulmuştur. Ayrıca rehber öğretmen eksikliğinin olduğu bu kaynaştırma eğitimi yapılan okullarda giderilmesi konusunda adım atılması, özellikle bu okullara rehber öğretmen atanmasının mümkün olamaması halinde de eğitim bölgeleri göz önünde tutularak merkez okullarda görev yapan bazı rehber öğretmenlerin sayılarının artırılması yönteminin bu alanın hizmet verebilecek hale getirilmesi çalışmalarının yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. BEP geliştirme biriminin kurulmasının olası olmadığı okullarla ilgili olarak, merkez okullarda oluşturulacak BEP geliştirme birimi oluşturulamadığı okullara ilgili yardımın yapılabilmesi için gerekli yasal düzenleme/düzenlemelerin yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Okul yönetiminin kaynaştırmanın gereğine inanması, özle gereksinimli öğrenciler için öğretmenlerin bilgilendirilmesine ilişkin yapılacak olan çalışmalarda, sınıflara mevcudu içerisinde normal ve kaynaştırma öğrencilerinin sayısında, gerekli okul ve sınıf içi fiziksel düzenlemede, gerekli araç-gerecin sağlanmasında, etkili rol ve deneyim içeren özel eğitim öğretmenin görevlendirilmesine ön ayak olacaktır. Okul içinde öğretmenleri birbiriyle iletişiminin kolaylaşıp, birbirlerine yardımcı olmaları için teşvik etmek, birbirine yardım eden ve işbirliğini benimsemiş

öğretmenleri ödüllendirmek, öğretmenlerin motivasyonunu arttırarak, daha önceden ortaya çıkmayan işbirlikçi yaklaşımların ortaya çıkması ihtimalini arttırarak okul içindeki paylaşımcı ortamın daha fazla görülmesini sağlayacaktır (Batu, Kırcaali İftar, 2007).

Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini en iyi şekilde gerçekleştirecek kişiler özel eğitim öğretmenleri olduğu ve özel eğitim gereksinimli öğrenciler için hazırlanmış özel okullar sayesinde normal çocuklar özel eğitim gereksinimli öğrencilerden görebilecekleri zararlardan korunmuş olacağına yönelik velilerin tutumları oldukça olumludur. Genel olarak, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarına bakıldığında ise orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin etkinlik tercihleri ile velilerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre öğrencilerin etkinlik tercihleri puanlarının artması durumunda velilerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutum puanlarının da arttığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, öğrencilerin etkinlik tercihlerindeki toplam varyansın (değişkenliğin) %8'inin velilerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu da öğrenciler ile ailelerin özel gereksinimli bireyler konusunda paralel düşündüklerini ve aile tutumlarının öğrencilerin görüşlerini ya da öğrenci düşüncelerinin ailelerin tutumlarını etkileyebileceğini göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocuklar ve ailelerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Normal gelişim gösteren çocukların özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerini kendi evlerine davet etme, birlikte kayak yapma, sınıfta yan yana oturma ya da birlikte çalışmak, birlikte oynamak , TV izlemek, bisiklete binmek, piknik yapmak, yemek yemek ya da sinamaya gitmek gibi akla gelebilecek tüm etkinlikleri birlikte yapmaktan hoşlanmaktadırlar.

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları orta düzeydedir. Özel eğitim gerektiren çocuklar normal çocukların birbirleriyle kaynaştırmada bazı sorunlara neden olabileceğine işaret etmektedirler. Fakat özel eğitim gereksinimli öğrencinin karmaşa yaşamasına tam anlamında yol açmayacağını ve bu konuda bir rahatsızlık çıkmayacağını da belirtmişlerdir. Böyle bir durumun aslında normal sınıf ortamında da olabileceğini düşünmektedirler.

Araştırmada, veliler, özel eğitim gerektiren çocuklar için özel okulların olmasına, özel topluluklarda yaşamaları ve eğitilmeleri gibi konulara orta düzeyde katılmışlar ve normal çocukların eğitim aldığı ortamlarda eğitim almaları gibi bir görüşe tam anlamında katılmamışlardır. Aslında, özel eğitim gerektiren çocuklardan beklenenlerin, normal çocuklardan beklenenler ile benzeşmektedir.

Kaynaştırmanın sağladığı toplumsal etkileşim, öğrenciler arası farklılıkların anlaşılmasını ve kabul edilmesini aslında tam olarak kolaylaştırmamakta ve veliler özel eğitim gereksinimli öğrencinin normal sınıfta davranış sorunları gösterme olasılığı olabileceğini de belirtirken ayrııştırılmış sınıfta da benzer olabileceği konusunda orta düzeyde yine katılmışlardır.

Özel eğitim gereksinimli öğrenciye normal sınıfta gösterilecek özel ilgi, diğer normal öğrencilerle benzer olacağına ya da bir sınıfta kontrol sağlamak, kaynaştırma öğrencisi bulmayan bir sınıfta kontrol sağlamada veliler orta düzeyde katılmışlardır.

Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin dil ve zihinsel gelişimi açısından yararlılığına bakıldığında özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılmasının aslında çok da zararlı olacağına inanmamakla beraber, kaynaştırılması durumunda da bazı endişelerin olabileceğine aileler katılmaktadırlar, çünkü bu konuda tam olarak bir katılım yoktur. Veliler, özel eğitim gereksinimli öğrenci sınıfta karmaşaya yol açması konusunda orta düzeyde katılarak, onların bazen karmaşaya neden olabileceklerini belirtmişlerdir.

Veliler, özel eğitim gereksinimli çocukların, sınıftaki bütün etkinliklere ille de katılmalarına gerekli bulmamaktadırlar. Bunun yanında veliler, ayrıştırılmış eğitimin, özel eğitim gereksinimli öğrencinin toplumsal ve duygusal gelişimi açısından yararlılığı açısından orta düzeyde katılmışlardır. Bu da, toplumsal ve duygusal gelişimin başka durumlardan da etkilendiği anlaşılmaktadır.

Normal sınıf öğretmenleri kaynaştırma sırasında özel eğitim gereksinimli öğrenci için gerekli eğitimi sağlaması konusundaki tutumları orta düzeyde olup, öğretmenlerin bu konudaki eğitimlerinin tam olmamasına da dikkat çekmektedirler. Özel eğitim gereksinimli çocukların ders zamanları dışında normal çocuklarla birlikte olmaları daha uygunluğu konusunda veliler katılıyorum yanıtı verirken tam katılmadıklarından bazı tereddütlere de işaret etmiş sayılırlar. Özel okullarda verilen eğitim ile özel sınıflarda verilen eğitim, kaynaştırılmış sınıfta verilen eğitimden daha faydalı olmadığına veliler orta düzeyde katılıyorum yanıtı vermişlerdir. Bu da, özel eğitim her nerede verilirse verilsin üzerinde dikkat gerektiren bir konu olduğunu akla getirmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda, veli tutumlarına bakıldığında, özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin sosyal gelişimi açısından yararlı olduğuna, özel eğitim gereksinimli öğrenciye, normal sınıftaki tüm etkinliklere katılabilmesi için her türlü fırsat verilmesine, özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim sayesinde, özel eğitim gereksinimli çocuk normal gelişim gösteren çocuklardan korunmuş olacağına yönelik öğretmen tutumları çok olumludur.

Veliler, özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitimin, özel eğitim gereksinimli öğrencinin zihinsel gelişimi için daha elverişli bir ortam sağlamadığına inanmaktadırlar. Bu da, öğrencilerin bu kazanımlarının bu şekilde elde edilemeyeceğini göstermektedir. Aslında veliler, özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim çocuğun gelişimi için normal sınıfta alacağı eğitimden daha faydalı olacağına inanmaktadırlar.

Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini en iyi şekilde gerçekleştirecek kişiler özel eğitim öğretmenleri olduğu ve özel eğitim gereksinimli öğrenciler için hazırlanmış özel okullar sayesinde normal çocuklar özel eğitim gereksinimli öğrencilerden görebilecekleri zararlardan korunmuş olacağına yönelik velilerin tutumları oldukça olumludur. Genel olarak, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarına bakıldığında ise orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin etkinlik tercihleri ile velilerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu da öğrenciler ile ailelerin özel gereksinimli bireyler konusunda paralel düşündüklerini ve aile tutumlarının öğrencilerin görüşlerini ya da öğrenci düşüncelerinin ailelerin tutumlarını etkileyebileceğini göstermiştir.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmuştur.

Normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma öğrencilerini akla gelebilecek tüm etkinlikleri birlikte yapmaktan hoşlandıkları ve özel gereksinimli bireyler için bu etkinliklerin önemli olduğu düşünüldüğünden gerekli etkinliklerin yapılması ve tasarlanması, eğitim programlarında yapılması gerekli revizyon için MEB, okul yönetimleri ve öğretmenlerin etkinlikler yapmaları için gayret içerisinde olmaları gerekmektedir.

Kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin özel eğitim gereksinimli kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları orta düzeydedir. Ailelerin tutumlarının daha üst düzeye çekilmesi için, ailelere bu konuda eğitimler verilebilir.

Kaynaştırmanın sağladığı toplumsal etkileşim, öğrenciler arası farklılıkların anlaşılmasını ve kabul edilmesi konusunda aile tutumlarının yine orta düzeyde olması, ayrıca kaynaştırma öğrencisi olan sınıflardaki öğrencilerin ele alınışları ve onların aslında kontrol altında oldukları konusunda ailelere gerekli güven duygusunun verilmesi gerekmektedir.

Özel eğitim gereksinimli çocukların, sınıftaki bütün etkinliklere katılmalarından çok onlar için toplumsal ve duygusal gelişimi açısından yararlı olabilecek farklı etkinlikler de tasarlanmalıdır.

Özel okullarda verilen eğitim ile özel sınıflarda verilen eğitim, kaynaştırılmış sınıfta verilen eğitimden daha faydalı olmadığına veliler orta düzeyde katılıyorum yanıtı vermişlerdir. Bu da, özel eğitim her nerede verilirse verilsin üzerinde dikkat gerektiren bir konu olduğunu akla getirmektedir. İster devlet ister özel okul olsun kaynaştırma öğrencileri için gerekli önlemler alınması gerekmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda, veli tutumlarına bakıldığında, özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin sosyal gelişimi açısından yararlı olduğu için, özel eğitim gereksinimli öğrenciye, normal sınıftaki tüm etkinliklere katılabilmesi için her türlü fırsat verilmesi için gerekli olanakların

sağlanması için tüm kesimlerin destek olması gerekmektedir.

Bu da öğrenciler ile ailelerin özel gereksinimli bireyler konusunda paralel düşündüklerini ve aile tutumlarının öğrencilerin görüşlerini ya da öğrenci düşüncelerinin ailelerin tutumlarını etkileyebileceğini göstermiştir. Okul yönetimleri bu etkiyi kullanarak veli toplantıları düzenleyip ailelerle bilgilendirme toplantıları yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akkök, F., Aşkar, P. ve Karancı N. (1992). Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne Babalardaki Stresin Yordanması. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(2) Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Allport, G. W. (1967). Atitudes in readings. In M. Fishbein (Eds.), Reading in attitude theory and measurement (pp. 1-14). New York: John Wiley and Sons Inc.
- Antonak, R. F. ve Larrivee, B. (1995). Psychometric Analysis and Revision Of The Opinions Relative To Mainstreaming Scale, *Exceptional Children*, 6 (2).
- Aral, N. ve Dikici, A. (1998). “Normal Gelişim Gösteren Çocukların Özel Gereksinimli Olan Akranları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi.” VIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan bildiri. Edirne.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2009). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar Ve Özel Eğitime Giriş*. İstanbul: Morpa kültür yayınları.
- Argün, Ş. (2015). (Yüksek lisans tezi). İlkokul döneminde özel gereksinimli çocuğu olan ve olmayan ebeveynlerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Aronson, E. and Carlsmith, J. M. (1963). The effect of the severity of threat on the devaluation of forbidden behavior. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 584-588.
- Ataman, A. (2005). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. A. Ataman (Ed.), Özel eğitime giriş içinde (ss. 930). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atıcı, R. (2014). Kaynaştırma Öğrencilerinin Okul Hayatında Yaşadığı Zorluklar. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).
- Aydın, A. (2015). Zihinsel Yetersizliğe Sahip Öğrencilere Destek Eğitim Odasında Verilen Eğitim Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Balyan, M., Balyan Yerlikaya, K. ve Kiremitçi, O. (2012). Farklı sportif etkinliklerin ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum, sosyal beceri ve özyeterlik düzeylerine etkileri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 196-201.
- Barney, L. J., Griffiths, K. M., Jorm, A. M. ve Christensen, H. (2006). Stigma about depresion and its impact on help-seeking intentions. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. 40, 51-54.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, Destek Hizmetler Ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(24), 35-45.
- Batu, S. (2008). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. İ. H. Diken (Edt). Özel Eğitim. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Batu, S. (2008). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. İ. H. Diken, (Edt.). Özel Eğitim. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık .
- Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2006). Kaynaştırma. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri, *Özel Eğitim Dergisi*, 2, 35-45.
- Baykoç Dönmez, N. (2010). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. N. Baykoç (Ed.), Özel eğitim içinde (ss. 13-26). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Beh-Pajoo, A. (1992). The effect of social contact on college teachers' attitudes towards students with severe mental handicaps and their educational integration. *European Journal of Special needs Education*, 7, 231-236.
- Block, M. E. (1995). Development and validation of the children's attitudes toward integrated physical education-revised (CAIPE-R) inventory. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 12, 60-77.
- Bradshaw, L. ve Mundia, L. (2006). Attitudes and concerns about inclusive education: Bruneian inservice and preservice teachers. *International Journal of Special Education*, 21(1), 35-41.

- Bruder, M. B. (2010). Early childhood intervention: A promise to children and families for their future. *Exceptional Children*, 76(3), 339-355.
- Çakıroğlu Wilbrandt, E., Aydoğan, Y. ve Kılınç, F. E. (2008). Montessori Yöntemiyle Kaynaştırma Eğitimi. Okul Öncesi Dönemde Engelli Olan ve Olmayan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitimi Projesi. Ankara.
- Cavkaytar, A., Ardiç, A., Özbey, F., Sönmez, M., Özdemir, O. ve Aksoy, V. (2012). *Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği*, Ankara: Vize Yayıncılık.
- Cavkaytar, A., Batu, S. ve Beklan, O. B. (2007). Gelişimsel Geriliği Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Sosyo-Ekonomik Ve Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkiler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 79-96.
- Cavkaytar, A., Batu, S., & Çetin, O. B. (2006). Gelişim Geriliği Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkiler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Çiftci, İ. (1997), “Normal Çocukları Bilgilendirmenin Zihinsel Engelli Yaşıtlarına Yönelik Tutumlarına Etkisi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Cook, L. ve Friend, M. (2010). The State Of The Art Of Collaboration On Behalf Of Students With Disabilities. *Journal Of Educational And Psychological*, 20, 1-8.
- Crano, W. D. and Prislin, R. (2006). Attitudes and persuasion. *Annual Review of Psychology*, 57, 345-374.
- Çuhadar, Y. (2006). İlköğretim Okulu 1–5.Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi İle İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

- Damla, D. (2016) Kktc Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı , Annelerin Özel Gereksinimli Çocuklarını Kabul Etmeleri İle Kardeşlerin Özel Gereksinimli Çocukları Kabulü Arasındaki İlişki ,Yüksek Lisans Tezi.
- Diken, H. İ. (1998). Sınıfında zihin engelli çocuk bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Doğangün, B. (2008). Özel eğitim gerektiren psikiyatrik durumlar. *Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi*, 62, 157-174.
- Dupasquier M.S. (2010). “Parents’ perceptions of effective inclusion” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Retrieved from digitooll library. mcgill.ca/thesisfile97161.pdf
- Ercan, Z. G. (2001). “ Kaynaştırılmış Ortamdaki Normal Gelişim Gösteren Çocukların 811 Yaşları Arasındaki Öğrenme Güçlüğü Olan Akranlarına Karşı Tutumlarının İncelenmesi.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erdoğan, F. K., Arslantaş, S. ve Kurnaz, A. (2018). İlkokula Devam Eden Kaynaştırma Öğrencilerinin Sınıf İçi Etkinliklere Katılım Düzeyine Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisinin İncelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(2), 199-212.
- Erdoğan, F. K., Arslantaş, S. ve Kurnaz, A. (2018). İlkokula Devam Eden Kaynaştırma Öğrencilerinin Sınıf İçi Etkinliklere Katılım Düzeyine Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisinin İncelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(2), 199-212.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5, 88 – 96.
- Eripek, S. (1990). “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitim.” *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(1), 185-200.
- Eripek, S. (1992). “Engelliler ve Eğitimleri.” *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 79-84.

- Eripek, S. (2002). Özel eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Eripek, S. (2007). Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Erişkin, A. Y., Kırac, S. Y. ve Ertuğrul, Y. (2012). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 193, 200-213.
- Fakolade, O. A., Adeniyi, S. O., & Tella, A. (2017). Attitude of teachers towards the inclusion of special needs children in general education classroom: the case of teachers in some selected schools in Nigeria. *International Electronic Journal of elementary education*, 1(3), 155-169.
- Gazete, R. (1997). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *KHK/573*, (23911).
- Gazete, R. (2000). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.
- Gottlieb J. ve Budoff M. (1972). Social Acceptability of Retarded Children in Nongraded Schools Differing in Architecture. Research Institu for educational problems, Cambridge. Massachusetts.
- Gottlieb, J. ve Leyser, Y. (1996). Attitudes of public school parents toward mainstreaming: Changes over a decade. *Journal of Insructional Psycholgy*, 23(4), 12-28.
- Graffi, S. and Minnes, M.P. (1988). Attitudes of primary school children towards the physical appearance and labels associated with Down syndrome. *American Journal of Mental Retardation*, 95(1).28-35.
- Greenwald, A. G. (1989). On the power and functionality of attitudes: The role of attitude accessibility. In A. R. Pratkanis, S. J. Breckler and A. G. Greenwald (Eds.), *Attitude structure and function*, (pp. 1-10). New Jersey: Erlbaum.
- Güleryüz, Ş. (2009). Kaynaştırma eğitime devam eden engelli öğrencilerin akranları ile ilişkilerinde karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Glnur, İ. L. K. ve Aıkalm, M. (2018) Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Görüşlerinin Ve Deneyimlerinin İncelenmesi. *Milli Eēitim Dergisi*, 47(219), 57-88.
- Halinen, I. ve Jarvinen, R. (2008). Towards Inclusive Education: *The Case Of Finland. Prospect*, 38(1), 77-97.
- Halvorsen, A.T. ve Neary, T. (2009). Building Inclusive Schools: Tools And Strategies For Success. Needham Hieghts: Ally And Bacon.
- Henninger IV, W. R. ve Gupta, S. S. (2014). How do children benefit from inclusion? In W. R. Henninger IV, S. S. Gupta & M. E. Vinh (Eds), First steps to preschool inclusion: How to jumpstart your program wide plan. (pp 33-57) Retrieved from <http://products.brookespublishing.com/First-Steps-to-PreschoolInclusion-P762.aspx>
- Hortasu, N. (2012). En gzel psikoloji sosyal psikoloji. Ankara: İmge Kitabevi.
- İmrak, H. . (2009). Okul ncesi dönemde kaynaştırma eēitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumları ile kaynaştırma eēitimi uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). ukurova Üniversitesi, Adana.
- İnceoēlu, M. (2010). Tutum algı iletişim. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Jobe, D, Rust O. J. and Brissie, J. (1996), “*Teacher attitudes toward inclusion of students with disabilities into regular classrooms*”, *Education*, 117(1), 148-154.
- Kaēıtıbařı, . (1985). İnsan ve İnsanlar. Sosyal Psikolojiye Giriş. (6. Baskı). İstanbul. Evrim Basım Yayım Daēıtım.
- Kaēıtıbařı, . ve Cemalcılar, Z. (2014). Dünden bugüne insan ve insanlar (16. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Arastırma Yontemi: Kavramlar ilkeler teknikler*.(30bs). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma, tanımı, gelişimi ve ilkeleri. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, *Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2) 1-13.
- Kırcaali-İftar, G. ve Batu, S. (2007). Kaynaştırma (3. Baskı). *Ankara: Kök*.
- Kırcaali-İftar, G., S. Batu (2012): Kaynaştırma. (6.BASIM). Ankara: Kök Yayıncılık
- Kırel, Ç. (2013). Tutum ve tutum değişimi. S. Ünlü (Ed.), Sosyal Psikoloji-I içinde (s. 73-76). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kırel, Ç. (2013). Tutum ve tutum değişimi. S. Ünlü (Ed.), Sosyal Psikoloji-I içinde (s. 73-76). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kış, H. (2013). Destek Eğitim Odalarındaki Uygulamalara İlişkin Rehber Öğretmenler ve Özel Eğitim Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Leyser, Y. Kapperman, G, and Keller, R. (1994). Teacher attitudes toward mainstreaming: A cross-cultural study in six nations. *European Journal of Special Needs Education*. 9, 1-15.
- Loreman, T., Sharma, U., Forlin, C. ve Earle, C. (2005). Pre-service teachers' attitudes and concerns regarding inclusive education. Paper presented at ISEC 2005, Glasgow.
- MEB (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 31.05.2006.26184 Sayılı Resmi Gazete.
- Mcconachie, H., Smyth, D. and Bax, M. (1995). Services For Children With Disabilities In European Countries Workshop. [Aktaran: Tayyar Kuz, (2001;50, 53, 48) Kaynaştırma: Eğitimine Yönelik Tutumların İncelenmesi, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, 17].
- McKay, J. (2012). Graphs, singularities and nite groups, *Proc. Symp. Pure Math.* (37), 183-186.
- MEB. (2008). Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi. Özel Eğitim Rehberlik Ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Genelge, 2008/60.

- MEB. (2017). Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Genelge, 2017/65.
- MEB. (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Resmi gazete. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm> 10.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- Metin, N. (2018). Okul öncesi kaynaştırma sınıfında öğretmen. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 428-439.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). 2019 – 2023 Stratejik Planı: Eylem Planı ve Gösterge BilgiTablosu. http://varto.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/28090746_2_MEB_2019-23_SP_Eylem_PlanY_ve_GoYsterge_Bilgi_Tablosu.docx Erişim Tarihi 14 Ocak 2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). İlköğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Nimet, S. (2018) “Özel gereksinimli öğrencilere yönelik destek eğitim odası uygulamalarına ilişkin öğretmen ve aile görüşlerinin belirlenmesi” T.C. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Nizamoğlu, N. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Yeterlikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Programı, Bolu.
- OECD (1995). Integrating Students With Special Needs Into Mainstream Schools. Paris: OECD Publications.
- Öncül, N. ve Batu, E.S. (2005). “Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(2), s. 37-54.

- Öncül, N. (2003), “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Zihin Özürlü Öğrencinin Bulunduğu Sınıfta Normal Çocuk Annelerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özbaba, N. (2000). Okul Öncesi Eğitimcilerin ve Ailelerin Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İle Normal Çocukların Entegrasyonuna (Kaynaştırılmasına) Karşı Tutumları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ozokcu, O. (2018). The Relationship Between The Turkish Pre-Service Teachers’ Attitudes and Self-Efficacy Beliefs Concerning Inclusive, International Online Journal of Educational Sciences, 10(3), 303-324.
- Pelchat, D., Lefebvre, H. ve Perault, M. (2003). Differences and similarities between mother and fathers experiences of parenting a child with disability. *J. Child Care* 7(4), 231–247.
- Şahbaz, Ü. (2004). “Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi.” XIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan bildiri. Eskişehir.
- Şahbaz, Ü. ve Peker S. (2008). Comparison of school counselors’ views on inclusion in different cities. 2nd International Conference on Special Education “Sharing knowledge & experience around the world” Marmaris, Muğla-Turkey. 18-21 June.
- Sakallı, N. (2006). Sosyal etkiler: Kim kimi nasıl etkiler? Ankara: İmge Kitabevi.
- Salend, S. J. (2001). Creating Inclusive Classrooms: Effective And Reflective Practices. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Salend, Spencer J. (1998). Effective Mainstreaming. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Sammon, E. M. (2018). Family care for children with disabilities. https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/FamilyCareGuidance_508.pdf

- Sands, D. J., Kozleski, E. B. and French, N. K. (2000). Inclusive Education. Stamford : Wadsworth.
- Saraç, T. ve Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 13- 28.
- Saygı, M. (2006). Kuzey Kıbrıs' ta özel eğitim ve kaynaştırma. *Girne Özel Eğitim Merkez Müdürü, Kuzey Kıbrıs*.
- Schutz, R. W., Smoll, F. L. and Wood, T. M. (1981). A psychometric analysis of an inventory for assessing children's attitudes toward physical activity. *Journal of Sport Psychology*, 4, 321-344.
- Shavitt, S. (1990). The role of attitude objects in attitude functions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 26, 124-148.
- Sinem, A. (2016) Özel Eğitim ve Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan İlkokullarda Özel Eğitim Hizmetlerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Siperstein, G. N. ve Bak, J. J. (1980). Improving Children's Attitudes toward Blind Peers. *Journal of visual impairment and blindness*, 74(4), 132-35.
- Şişman, M. (2000). Öğretmenliğe Mesleğine Giriş. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Saloviita, T. (2018). Attitudes of Teachers Towards Inclusive Education in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1-13.
- Soodak, L, Podell ve Lehman, L. (1998). Teacher, students and school attributes as predictors of teachers' responses to inclusion. *The Journal of Special Education*, 31, 480-497.
- Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne baba katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (2), 25-43.
- Sucuoğlu, B. (2006). Etkili kaynaştırma uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayınları
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). Kaynaştırma Uygulamaları: Morpa Yayınları.

- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2008). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları. Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2010). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları. Ankara: Kök Yayınevi.
- Sungur-Bozdoğan, İ. B. (2011). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Algıladıkları Sosyal Destek Ve Yalnızlık Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Tannehill, D., Romar, J. E., O’Sullivan, M., England, K. and Rosenberg, D. (1994). Attitudes toward physical education: their impact on how physical education teachers make sense of their work. *Journal of Teaching in Physical Education*, 13, 406-420.
- Taşdemir, H. ve Özbesler, C. Z. (2017). Kaynaştırma eğitimine devam eden çocukların karşılaştıkları sorunların okul ortamında sosyal hizmet uygulamaları perspektifinde değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 498-507.
- Tavşancıl, E. (2006). Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. and Sears, D. O. (2012). Sosyal psikoloji. (Çev: A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Tezer, M. ve Özcan, D. (2015). A Study of the Validity and Reliability of a Mathematics Lesson Attitude Scale and Student Attitudes. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 11(2).
- Tufan, M. ve Swadener, E. B. (2016). Tipik Gelisim Gösteren Türk Anasınıfı Çocuklarının Özel Gereksinimli Akranlarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi 1. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 5(4), 72.
- Turhan, C. (2007). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Ünal, F. (2010). Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflardaki, öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Uysal, A. (1995). Öğretmen ve okul yöneticilerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Vaughn, J, Schumm, J, Jallad, B, Slusher, J and Saumell, L. (1996). Teachers' views of inclusion. *Learning Disabilities Research and Practice*, 11, 96-106.
- Wolery, R. A. ve Odom, S. (2000). An administrator's guide to preschool inclusion. Chapel Hill: University of North Carolina, FPG Child Development Center, Early Childhood Research Institute on Inclusion. Retrieved from <http://fpg.unc.edu/node/784>
- Yazıcıoğlu, T. (2018). Kaynaştırma Uygulamalarının Tarihsel Süreci Ve Türkiye’de Uygulanan Kaynaştırma Modelleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 8(1), 92-110.
- Yigen, S. (2008). Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri (Yüksek lisans tezi). Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Yıldırım, D. ve Arslan, E. (2008). Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyi ile Durumluk Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 543–553.
- Yılmaz, B. ve Karasu, N. (2018). Okul Öncesi Kaynaştırmada Kalite: Kapsam ve Değerlendirme. *Ozel Egitim Dergisi*, 19(1), 181-198.

EKLER

EK-1

Aydınlatılmış Onam Formu

KAYNAŞTIRMA SINIFLARINDA ÖĞRENİM GÖREN NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLAR VE AİLELERİNİN ÖZEL EĞİTİM GEREKSİNİMLİ KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

“Sayın gönüllü, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü/YLP Tezi kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

“Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

” Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

Velinin Adı :

Velinin Soyadı :

İmza:

Tarih:

Araştırmacılar:

Doç.Dr. Mukaddes Sakallı Demirok

Email: mukaddes.sakalli@neu.edu.tr

Tel: 03922236464/5110

İsmet Can

Email: babi0747@hotmail.com

Tel: 03922236464/5110

EK-2.**ÖĞRENCİLER İÇİN ETKİNLİK TERCİH FORMU**

Diyelim ki Özel eğitim gereksinimli (Özel eğitim gerektiren) bir çocuk sizin mahallenize taşıyor ve sizin sınıfa gelecek. Onunla birlikte neler yapmak istersin? Aşağıdaki liste sana karar verebilmen için yardımcı olacaktır. Her etkinlik için, dört cevaptan senin tercihini en iyi gösteren cevabı daire içine al. Yardımın için çok teşekkür ederim.

1. Evime davet etmek isterim..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
2. Sınıfta yan yana oturmak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
3. Birlikte kızak kaymak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
4. Sınıfta birlikte çalışmak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
5. Okuldan sonra birlikte oynamak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
6. Okulda birlikte yemek yemek..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
7. Evde birlikte televizyon seyretmek.... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
8. Tenefüslerde birlikte oynamak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
9. Bizim evde oynamak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
10. Öğretmene birlikte yardım etmek..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
11. Birlikte bisiklete binmek..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
12. Sınıfta birlikte oynamak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
13. Birlikte pikniğe gitmek..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
14. Aynı takımda top oynamak..... hoşlanmam	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç
15. Birlikte sinemaya gitmek.....	Çok hoşlanırım	Hoşlanırım	Hoşlanmam	Hiç

AİLELER İÇİN TUTUM ÖLÇEĞİ

Sayın Veli,

Aşağıda, kaynaştırma eğitiminin uygulanmasına ilişkin tutumları belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Her maddedeki fikre ne derece katıldığınızı cevap sütununda size uygun gelen yeri işaretleyerek (x) belirtiniz. İfadelere katılma dereceleriniz ölçeğin üstünde (hiç katılmıyorum- az katılıyorum-katılıyorum-çok katılıyorum-tamamen katılıyorum) yer almaktadır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. İfadeleri sadece kendi fikirleriniz ve inançlarınız doğrultusunda cevaplandırınız.

Araştırmaya sağladığınız katkılardan dolayı teşekkür ederim.

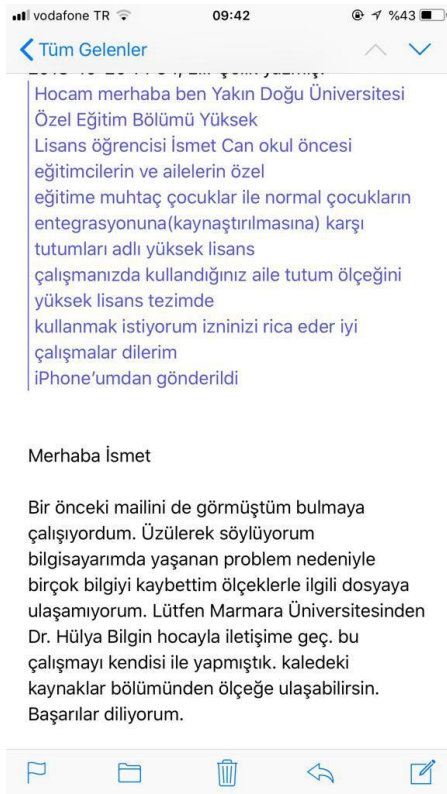
	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Katılıyorum	Çok katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Özel eğitim gerektiren çocuklar için özel okullar olmalıdır.					
2. Özel eğitim gerektiren çocukların özel topluluklarda yaşamaları ve eğitilmeleri onlar için daha iyi olur.					
3. Özel eğitim gerektiren çocukların normal çocukların eğitim aldığı ortamlarda eğitim almaları hemen hemen olanaksızdır.					
4. Özel eğitim gerektiren çocuklardan beklenenlerin, normal çocuklardan beklenenlerden farklı olması gerekir.					
5. Özel eğitim gerektiren çocuklar genellikle kendilerine benzeyen çocuklarla olmaktan daha mutlu olurlar.					
6. Özel eğitim gerektiren çocuklar normal çocukların birbirleriyle kurdukları sosyal iletişimi asla kuramazlar.					
7. Kaynaştırmanın sağladığı toplumsal etkileşim, öğrenciler arası farklılıkların anlaşılmasını ve kabul edilmesini kolaylaştırır.					
8. Özel eğitim gereksinimli öğrencinin normal sınıfta davranış sorunları gösterme olasılığı, ayrıştırılmış sınıfta göstereceği davranış sorunlarından daha fazla değildir.					

9. Özel eğitim gereksinimli öğrenciye normal sınıfta gösterilecek özel ilgi, diğer öğrencilerin zararına olur.					
	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Katılıyorum	Çok katılıyorum	Tamamen katılıyorum
10. Normal sınıfta bulunmak, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin gelişimini hızlandırır.					
11. Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılması, normal sınıf düzeninde önemli değişiklikler yapılmasını gerektirmez.					
12. Normal sınıftaki rahatlık, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin karmaşa yaşamasına yol açar.					
13. Sınıfta Özel eğitim gereksinimli bir öğrencinin bulunması, normal öğrencilerin farklılıklara saygı göstermeyi öğrenmesini sağlar.					
14. Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, bağımsızlık kazanmasına katkıda bulunmaz.					
15. Kaynaştırma öğrencisi bulunan bir sınıfta kontrol sağlamak, kaynaştırma öğrencisi bulunmayan bir sınıfta kontrol sağlamaktan daha zor değildir.					
16. Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin sosyal gelişimi açısından yararlıdır.					
17. Özel eğitim gereksinimli öğrencinin kaynaştırılması, sınıftaki normal öğrencilerin dil ve zihinsel gelişimi açısından yararlı değildir.					
18. Sınıfta Özel eğitim gereksinimli bir öğrencinin bulunması, normal çocuğun gelişimini hiçbir şekilde engellemez.					
19. Özel eğitim gereksinimli öğrenci sınıfta karmaşaya yol açabilir.					
20. Özel eğitim gereksinimli öğrenciye, normal sınıftaki tüm etkinliklere katılabilmesi için her türlü fırsat verilmelidir.					
21. Özel eğitim gereksinimli çocukların, sınıftaki bütün etkinliklere katılmalarına gerek yoktur.					
22. Özel sınıftaki ayrılaştırılmış eğitim, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin toplumsal ve duygusal gelişimi açısından yararlı değildir.					

23. Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim sayesinde, Özel eğitim gereksinimli çocuk normal gelişim gösteren çocuklardan korunmuş olur.					
24. Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim, Özel eğitim gereksinimli öğrencinin zihinsel gelişimini					
25. Özel sınıftaki ayrıştırılmış eğitim, çocuğun gelişimi için normal sınıfta alacağı eğitimden daha faydalıdır.					

	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Katılıyorum	Çok katılıyorum	Tamamen katılıyorum
26.Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini en iyi şekilde gerçekleştirecek kişiler özel eğitim öğretmenleridir.					
27.Normal sınıf öğretmenleri kaynaştırma sırasında Özel eğitim gereksinimli öğrenci için gerekli eğitimi sağlayacak yeterlilikte değildir.					
28.Özel eğitim gereksinimli çocukların ders zamanları dışında normal çocuklarla birlikte olmaları daha uygundur.					
29.Özel eğitim gereksinimli öğrenciler için hazırlanmış özel okullar sayesinde normal çocuklar Özel eğitim gereksinimli öğrencilerden görebilecekleri zararlardan korunmuş olur.					
30.Özel okullarda verilen eğitim ile özel sınıflarda verilen eğitim, kaynaştırılmış sınıfta verilen eğitimden daha faydalı değildir.					

EK-3.

EK-4.

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

10.12.2018

Sayın İsmet Can

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/EB/2018/227 proje numaralı ve **“Normal Gelişim Gösteren Çocuklar Ve Ailelerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

A handwritten signature in cursive script, reading 'Direnç Kanol'.

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.

İSMET CAN - KAYNAŞTIRMA SINIFLARINDA ÖĞRENİM GÖREN NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ETKİNLİK TERCİHLERİ İLE VELİLERİNİN KAYNAŞTIRMAYA YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORIJINALLIK RAPORU

%15	%15	%0	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNT ERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	docs.neu.edu.tr	%11
	İnt ernet Kaynağı	
2	library.cu.edu.tr	%4
	İnt ernet Kaynağı	

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %3

Bibliyograf yayı Çıkart

Kapat